

Biblicum

– tidskrift för biblisk tro och forskning

- Noachs fortsatta historia
- En balanserad översättning
- Jesus som tjänare
- Monoteismen i Gamla testamentet
- Är evolutionsteorin bevisad?

Nr 2 2018 Årg. 82

INNEHÅLL

Redaktionellt	49
Noachs fortsatta historia	50
En balanserad översättning	61
Jesus som tjänare	67
Monoteismen i Gamla testamentet.....	74
<i>Frågor och svar</i>	80
<i>Utblick över samtiden</i>	95
<i>Litteratur</i>	96

BIBLICUM – tidskrift för biblisk tro och forskning

Ansvarig utgivare: Stefan Hedkvist

Redaktör: Seth Erlandsson

Redaktionskommitté: Seth Erlandsson, Stefan Hedkvist, Egil Edvardsen, Ola Österbacka och för layout mm Kjell Petter Bakken.

Tidskriften utkommer med fyra nummer per år.

Prenumerationspris: 250 svenska kr (stud. 150 kr)

Prenumeranter i Norge: 290 norska kr (stud. 200 NOK)

Prenumeranter i Danmark: 270 danska kr (stud. 190 DKK)

Prenumeranter i Finland och övriga Europa: 36 Euro (stud. 25 EUR)

Våra portokostnader för fyra nummer (som är inkluderat i pren. priset) är f.n.:
Inom Sverige 26 kronor, utanför Sverige minst 96 kronor.

Prenumerationer och gåvor betalas till Handelsbanken med följande IBAN-nummer:

IBAN: SE34 6000 0000 0003 0532 0718 (efter SE34 följer sålunda fem siffergrupper med fyra siffror i varje grupp). Vårt bankkonto: Handelsbanken, clearing: 6806, kontonummer 305 320 718 . **BIC/SWIFT: HANDSESS** behöver anges för betalningar utanför Sverige.

I Sverige kan även fortsättningsvis vårt bankgiro 251-4701 användas.

I Norge finns kontot DnB NOR 7877.08.15400 ännu en tid men kommer så småningom att avvecklas.

Tidskriftens och bokförlagets expedition:

Biblicum, Hantverkaregatan 8 B, SE-341 36 Ljungby.

E-mail: biblicum@biblicum.se Biblicums webbutik: forlag.biblicum.se

Redaktionens adress:

Seth Erlandsson, Vitmåragatan 9 B, SE-722 26 Västerås

E-mail: seth.erlandsson@tele2.se

Glöm inte anmäla adressändring till expeditionen!

BIBLICUM

tidskrift för biblisk tro och forskning

2/2018

REDAKTIONELLT

Hur kan man tro på Gud och lita på hans ord, Bibeln, när vetenskapen sedan länge kunnat avfärda Gud och Bibeln som en helig och tillförlitlig skrift? Den frågan ställer många. I den ena boken efter den andra som används i skolans undervisning och vid våra universitet sägs bl a: ”Första Mosebok är en hopredigering av minst två disparata och motsägelsefulla källor. Det är ett axiom som inte kan betvivlas.” ”Det är lika säkert som att jorden är rund.” ”Att evolutionsteorin är bevisad är något alla förnuftiga människor borde inse.” ”Skapelsen har skapat sig själv under oerhört lång tid.”

Men hur är det med vetenskapens teorier och påståenden om Bibeln och skapelsen? I detta nummer hittar du mycket som hjälper dig att besvara den frågan. Studera noga artikeln ”Noachs fortsatta historia” och du kommer att häpna! I detta nummer tas också upp en rad frågor om hur Bibeln ska tolkas och översättas. Välkommen till ett nytt nummer späckat med bibelundervisning!

Red.

Noachs fortsatta historia

(1 Mos 6:9–9:29)

I *Biblicum* nr 1/2018 uppmärksammade jag Tore Jungerstams grundliga studier av nästan hela urhistorien, 1 Mos 1–11. Efter Pro gradu-avhandlingen 2013 om Skapelseberättelsen (1:1–2:3) (som jag kort presenterade i *Biblicum* nr 3/2017, s 98f) har Jungerstam avsnitt för avsnitt fortsatt med sina studier av urhistorien. Grundliga och klagörande studier av den hebreiska grundtextens komposition och verkliga innehåll finns nu publicerade t o m kap 9:29. Efter att ha fullbordat sina studier av 1 Mos 6:9–9:29, Noachs toledot, inklusive en jämförande analys av flodberättelsen i GT och Gilgamesheposet, skriver han: ”I och med detta är jag redo att gå över till det som återstår av urhistorien, nämligen att analysera Noachs söners respektive Shems toledot. Det arbetet ser jag fram emot.”

I denna artikel vill jag delge våra läsare några viktiga och för bibelkritiker högst besvärande resultat som Jungerstams studier av 1 Mos 6:9–9:29 lett fram till. Jag tar min utgångspunkt i hans nyligen publicerade skrifter ”*Noachs fortsatta historia*” (169 A-fyrasidor, januari 2018) och ”*Flodberättelsen i GT och Gilgamesheposet*” (103 A-fyrasidor, februari 2018).

Jungerstam går mycket systematiskt och noggrant till väga. Han redovisar stycke för stycke vad han bygger sina slutsatser på, så att var och en kan kontrollera att det inte är fråga om ett subjektivt tyckande. Frågan ”Vilken tolkning och förståelse av texten har stöd i *empirin*?” är för Jungerstam helt avgörande. Med ordet ”*empirin*”, som han ständigt hänvisar till, menas *konstaterbara sakförhållanden, fullt iakttagbara fakta*, alltså motsatsen till subjektiva påståenden utan saklig grund.

Grundtextens komposition och språkliga finesser

Jungerstam visar hur viktigt det är att studera grundtextens formuleringar, ordval, grammatik och ordföljd. Forskare som tycker att texten

är motsägelsefull och oenhetlig har i regel missat textens välkomponerade struktur och berättarteknik. Första Mosebok använder sig av 10 toledot-avsnitt efter den grandiosa inledningen med världens skapelse (1:1–2:3).

Jungerstam har genom sin analys av toledotavsnitten i urhistorien på ett förtjänstfullt sätt visat hur dessa är uppbyggda, t ex att avslutningen anknyter till inledningen och att verbformen *imperfekt konsekutiv* för berättelsen kronologiskt framåt, inte *perfekt* som *konstaterar vad som sker, har skett eller helt säkert kommer att ske*. ”Att inse hur de hebreiska verbformerna används när författaren bygger upp en berättelse i GT är helt avgörande om man ska kunna förstå texten på rätt sätt”, påpekar Jungerstam. Till en fin berättarteknik hör repetitioner som varieras. Så är fallet med urhistorien. Ny information tillkommer eller varieras genom bruket av grammatik, ordföljd eller ordval.

Nämnas kan att Svenska Folkbibeln är en av få översättningar som har lyft fram hur Första Mosebok består av tio toledot-avsnitt (”fortsättningshistorier”) och markerar dem i översättningen. Därmed inte sagt att Folkbibeln är en fullkomlig översättning av alla hebreiska ord och meningar.

Missar man hur en toledot är uppbyggd, och det sker när man inom bibelkritiken delar upp texten i olika och motsägande källor, förstör man bibeltextens fina komposition och missförstår dess innehåll. Rubriken till ”Himlens och jordens toledot” (2:4) görs t ex av Bibel 2000 till en avslutning av det föregående och versen som är en kiastisk enhet delas mitt itu. 1 Mos 6:1–8 är en välkomponerad avslutning av ”människans toledot” (5:1–6:8) och 6:9–13 en perfekt introduktion och inledning till ”Noas toledot” (6:9–9:29). Samtidigt anknyter 6:9–13 till föregående toledot. Genom att ange att flodberättelsen startar i 6:5 lyckas översättarna av Bibel 2000 förstöra bibeltextens fina komposition. ”Vad som utan tvivel styrt översättarnas val här är att de menar att det finns en inledning till flodberättelsen från två olika källor: den första i 1 Mos 6:5–8 medan den andra återfinns i 1 Mos 6:9–13” (Noachs fortsatta historia, s 23).

Hela ”Noas toledot” är en välkomponerad enhet som är kiastiskt uppbyggd. ”Kiastiskt innebär att det som inleder återkommer i avslutningen, det som följer efter inledningen återkommer nästsist osv” (s 85). ”En teknik som författaren använt tidigare i urhistorien är *inclusio*. Begreppet *inclusio* betecknar en kompletterande teknik för att struktu-

lera de mindre enheterna i en helhet. *Inclusio* (ett svenskt ord är ringkomposition, min anm.) innebär att man låter slutet av en helhet avspegla början. Man gör det genom att i den sista enheten återvända till samma ordval eller tema man använt i den första” (s 86).

Bibelkritikens dokumenthypotes: två disparata källor

Bibelkritiken anger två grava motsägelser som skäl till sin uppdelning av texten i två olika källskrifter, J och P. Den ena motsägelsen anses vara *antalet djur* som skulle tas med i arken, den andra att *tidsangivelserna* skulle vara oförenliga. Dels nämns ett par av varje slag, dels sju par av alla rena djur. Dels nämns att floden kom över jorden i 40 dagar och 40 nätter, dels att ”vattnet stod högt över jorden i 150 dagar” och började avta ”efter 150 dagar”.

Den inflytelserike GT-exegeten Claus Westermann menar att skillnaden i djurens antal är en av de mest anmärkningsvärda skillnaderna mellan J och P och innebär en tydligt motsägelse i den nuvarande flodberättelsen (Genesis 1–11, 1994, s 423). Jungerstam analyserar de tre tillfällen då djurens antal anges före floden ”för att om möjligt klargöra om empirin ger stöd för att det handlar om motsägelser eller om det handlar om sedvanlig repetition med variation” (s 34). I 6:19–20 betonas att *allt liv ska överleva genom att parvis komma till arken*. I 7:2–3 är betoningen en annan. Noa vet att han ska ta med par av allt levande i arken. Nu är fokus på antal och en specificering av antalet för olika djur ges: *av alla rena djur sju par, av orena djur ett par*. I 7:8–9 sammanfattas att *såväl rena som orena djur kommer till arken par om par, hane och hona*, ”som Gud hade befallt Noa”. Jungerstams analys visar hur dåligt underbyggd Westermanns slutsats är. *De tre ställena om antalet djur är i full harmoni*. Bara genom att dela upp en välfungerade helhet i två delar (J och P) uppstår problem och skapas motsägelser.

Hur är det då med tidsangivelserna? Floden startar den 17:e dagen i den 2:a månaden när Noa var 600 år. Därefter anges en period på 40 dagar och 40 nätter med regn och att vattnet är mäktigt över jorden i 150 dagar. Arken strandar den 17:e dagen i den 7:e månaden, alltså fem månader efter flodens utbrott = 150 dagar (5 x 30). Nästa tidsnotering kommer två månader och 13 dagar senare då bergstoppar blir synliga. Det sker den 1:a dagen i den 10:e månaden. Nästa tidsangivelse är den 1:a dagen i Noas 601:a år. Då hade vattnet torkat bort. Mellan att bergstopparna blir synliga och att Noa öppnar arken är det således en period

på 3 månader, ca 90 dagar. Inom dessa 90 dagar sker fågelepisoden. I samband med den rapporteras om en 40-dagarsperiod och två 7-dagarsperioder då Noa väntar med att sända ut duvan på nytt. Då saknas ca 36 dagar som det inte sägs något om. Efter att jorden är torr väntar Noa ytterligare nästan 2 månader innan han och alla djur lämnar arken den 27:e dagen i den 2:a månaden.

Jungerstam sammanfattar: ”Det finns sålunda inga motsättningar, ingen förvirring eller svåra problem med de tidsangivelser som ges i flodberättelsen. Det som däremot är slående och jag på nytt vill poängtera är flodens längd och allra mest den långa väntan som följer efter att arken strandat på Ararats berg. Sedan den strandat tar det ytterligare sju månader innan arken lämnas! Efter att Noach betraktar att jorden är torr väntar han ännu två månader! Efter att duvan återkommit med ett olivblad i munnen väntar han upp till dryga tre månader (om de 36 dagar som inte redovisas infaller efter fågelepisoden).

Varför all denna väntan? En naturlig förklaring vore att detta skildrar en verklig händelse. I så fall är två-tre månader av väntan efter att jorden är torr väl motiverad för att växtligheten ska hinna få tillräcklig fart för att livet på nytt ska kunna upprätthållas utanför arken. Vad man än tänker om den möjligheten är tidsperspektivet mycket anmärkningsvärt. Det är även fullständigt unikt och avvikande i relation till parallella flodberättelser man känner till” (s 103).

Jungerstam har noggrant undersökt om *empirin* stöder ”att flodberättelsen är en kombination av två, delvis motsägelsefulla, källor som kombinerats av en redaktör på ett sådant sätt att källorna fortfarande går att särskilja och bägge bildar en komplett eller nästintill komplett flodberättelse. Det hävdar dokumenthypotesens anhängare” (s 103). Jungerstam sammanfattar: ”Jag har analyserat flodberättelsen ingående speciellt med avseende på den litterära strukturen och jag har fokuserat på huruvida det finns dubbleringar, motsägelser eller onödiga repetitioner av samma information. Jag har inte funnit sådana utan endast en harmonisk text. Men jag vill ännu granska huruvida det ändå *samtidigt* är möjligt att finna stöd för dokumenthypotesens beskrivning. Kan det ändå vara så att en skicklig redaktör kombinerat två olika berättelser, bevarat dem nästan i sin helhet, och resultatet är Bibelns flodberättelse? Det här är den dominerande förklaringsmodellen inom den gammaltestamentliga forskningen. Det betraktas av många forskare som ett axiom, alltså någonting så självklart att sanningshalten inte kan betvivlas. Där-

för är det mycket anmärkningsvärt att ingenting i min forskning om Noachs toledot verkar stödja dokumenthypotesens förklaringsmodell av flodberättelsen” (s 103f).

”Många klassiska källkritiker uttrycker mycket klart att det är lika självklart att det finns två disparata källor, J och P, bakom flodberättelsen som att jorden är rund” (s 104, se Skinner, *A Critical and Exegetical Commentary on Genesis*; Gunkel, *Genesis*; von Rad, *Genesis*; Brueggemann, *Genesis, A Bible Commentary for Teaching and Preaching*; Friedman, *Who wrote the Bible?*). Det finns inte utrymme att i denna artikel redogöra i detalj för Jungerstams gedigna forskningsöversikt över hur källuppdeleningen har gjorts och hur kriterierna tillämpas på bibeltexten. Läsaren hänvisas till s 104–149. Jag får nöja mig med att lyfta fram några av resultaten efter denna granskning:

- Vad gäller dubletter och repetitioner hittas inget stöd för teorin att flodberättelsen består av två nära nog intakta berättelser som bägge berättar samma historia.
- Sekvenserna som angetts som P respektive J passar inte alls för de kriterier som angetts. Det är förvånande att de angivna forskarna anger så tydliga kriterier som sedan inte matchar empirin. Uppdelningen av J och P får inget som helst stöd av empirin vad gäller stilkriteriet.
- Vad gäller P som ett exempel på stereotyp terminologi och monotona upprepningar kan ingenting vara en mer missvisande beskrivning av de texter som tillskrivs P i urhistorien. P:s texter överflödar av variation och genomsyras av litterär finess.
- ”Mot bakgrund av mina analyser som jag presenterat ovan är det med förvåning jag läser forskarnas uttalanden. Jag måste fråga mig om de verkligen kritiskt analyserat berättelserna som bildas om man bryter isär texten i J och P. . . Att dessa forskare hävdar att man får två fullständiga eller nästintill fullständiga berättelser är anmärkningsvärt och beklagligt eftersom deras påstående är uppenbart inkorrekt vilket min analys med all önskvärd tydlighet visar” (s 149).
- ”Min slutsats på basis av min analys i det här arbetet är att allt tyder på att flodberättelsen är *en* berättelse, inte två. Vad än flodberättelsens traditionshistoria är så kan jag konstatera att det finns ingenting i empirin som stöder att den flodberättelse som

finns i GT är resultatet av en kombination av två självständiga delvis motstridiga berättelser som redaktören gjort sitt yttersta för att bevara i sin helhet. Dokumenthypotesens beskrivning gällande flodberättelsen i GT kan på basis av de analyser jag presenterat i det här arbetet förkastas” (s 149).

Jungerstam sammanfattar sin analys av 1 Mos 6:9–9:29 med följande ord:

”Flodberättelsen är en välfungerande, mästertligt utformad, enhet utan verkliga motsägelser och dubletter. Den präglas av en kiastisk uppbyggnad och parallellism. Författaren använder sig av repetition kombinerat med en enastående variationsrikedom för att föra handlingen framåt på ett böljande men logiskt sätt. Flodberättelsen är inte en kombination av källor som J eller P eller andra enhetliga källor som fortfarande kan särskiljas. Dock ligger gammalt källmaterial till grund för berättelsen” (s 153).

Hur förhåller sig då Bibelns flodberättelse till utombibliska flodberättelser?

Den frågan tar Jungerstam upp i sin senaste skrift från februari 2018: *Flodberättelsen i GT och Gilgamesheposet. En komparativ analys*. Denna skrift rekommenderas för alla som vill ha en grundlig redogörelse för de flodberättelser som härrör från Mesopotamien: Den sumeriska flodberättelsen med hjälten Ziusudra, det akkadisk eposet om Atrahasis och det gammalbabyloniska Gilgamesheposet som inkluderar flodberättelsen med hjälten Utnapishtim på tavla XI.

Eftersom flodberättelser i någon form finns nästan över hela världen ligger slutsatsen nära till hands att en världsomspännande flodkatastrof verkligen har ägt rum. Men för om den skapelsen på 1700-talet vill ”upplust” vetenskap inte räkna med Gud och därmed varken acceptera en gudomlig skapelse eller en enorm flodkatastrof. Dock kan man inte komma ifrån geologins vittnesbörd som tydligt vittnar om att jordytan utsatts för enorma omvälvningar genom stora vattenmassor. Dessa omvälvningar vill man förklara utan att räkna med en syndaflod.

”Berättelser i Iran, Indien och Kina har bara små enstaka detaljer gemensamma med den bibliska berättelsen. Även den egyptiska skiljer sig så mycket från GT:s version att den bara betraktas som en avlägsen parallell. Walton noterar (Genesis 2001, s 319) att den i övrigt saknas nästan

helt i Afrika och förekommer endast sporadiskt i Europa. Den är vanlig i Amerika, Australien och på Stillahavsöarna (von Rad, Genesis 1972, s 124; Cassuto, A Commentary on the Book of Genesis, vol II, 1992, s 4; Westermann, Genesis 1–11, 1994, s 395; Walton 2001, s 319)” (s 3).

Eftersom Gilgamesheposet uppvisar störst likhet med den bibliska berättelsen ägnar Jungerstam mest tid åt att i detalj analysera Gilgamesheposet. Men han presenterar också den sumeriska flodberättelsen och Atrahasiseposet (se s 12–19). Enligt den sumeriska berättelsen var problemet som orsakade syndafloden att människornas oväsen störde gudarnas sömn. Enlil fick inte sova i fred. Efter floden knäböjer flodhjälden, kung Ziusudra, inför gudarna An och Enlil. De ger honom evigt liv som en gud. Enligt Atrahasiseposet är bakgrunden till floden att Enlil genom flera farsoter försökte minska människornas antal på jorden. Atrahasis som var en kung vände sig då till guden Enki och bad om hjälp å hela mänsklighetens vägnar. Efter Enlils misslyckade försök att minska människans antal med hungersnöd och torka beslutade han till slut att mänskligheten skulle dränkas av en flod. Med Enkis hjälp rev då Atrahasis ner sitt vasshus och byggde en båt av vass.

Gilgamesheposet

”Som en enhetlig samling tror man att Gilgamesheposet uppstod ca 2000–1600 f.Kr. under den gammalbabyloniska tiden” (s 21). Jungerstam redogör för innehållet i eposets tolv tavlor för att sedan utförligt presentera och analysera tavla XI som innehåller flodberättelsen.

”Som jag tidigare konstaterat är det en vanlig uppfattning att den bibliska berättelsen lånat, bearbetat och avmytologiserat Gilgamesheposets flodberättelse” (s 47). Jungerstam gör en grundlig analys för att se om denna uppfattning stämmer med *empirin*. Slutsatsen blir: ”Jag kan konstatera att det är väldigt mycket icke-mytologiskt material som inte övertagits. Min analys stöder således inte teorin om att de bibliska författarna i huvudsak har bearbetat och avmytologiserat den babyloniska berättelsen” (s 48).

Faktauppgifter

När det gäller Gilgamesheposets faktauppgifter blir slutsatsen: ”Även faktauppgifterna saknar likhet. I Gilgamesh nämns endast en fruktansvärd storm i sex dagar och sju nätter. I GT nämns en period av 40 dagar då flodens vatten steg och att floden regerar i 150 dagar. . . I Gilgamesh-

epoet blir gudarna rädda för stormen, kvider och klagar och gråter. Det är dock inte av medkänsla för människorna i första hand utan för att de nu är hungriga och törstiga eftersom inga människor finns som kan ge dem mat och dryck” (s 59).

Flodens slut

”Sammanfattningsvis konstaterar jag att sekvensen som behandlar flodens slut inte visar spår av litterärt beroende. Det enda gemensamma är att arken strandar på ett berg eller ett bergsområde och att en lucka öppnas i något skede. Vad som sker i samband med lucköppnandet har dock ingen likhet, inte heller är tidpunkten eller placeringen i berättelsen gemensam” (s 61).

Fågelepisoden

Det finns en sekvens som uppvisar viss likhet och det är fågelepisoden. Men ”utöver det faktum att i bägge berättelserna används fåglar för att bedöma hur situationen med vattnet ser ut överväger skillnaderna. Detta är ändå den enda lite längre sekvens som verkligen uppvisar likhet... Ordningen är (dock) annorlunda, även antal gånger duvan skickas ut. Det som även saknas är de mycket vackra beskrivningarna av hur duvan i två repriser återvänder till arken. . . Versionen i GT är mer logisk och naturlig. Att först sända ut korpen och sedan duvan är mer logisk än det motsatta. Korpen klarar sig i besvärligare förhållanden bättre än duvan. En svala förekommer inte i GT överhuvudtaget. . . Om man beaktar alla kända fakta och de texter som finns bevarade finner jag inte stöd för ett litterärt beroende i någon riktning ens vad gäller fågelepisoden. Jag noterar att det finns ingenting mytologiskt i fågelepisoden i Gilgameshepoet och den kunde därför ha övertagits direkt. Den bibliska berättelsen innehåller så många detaljer som helt saknas i Gilgameshepoet och som inte endast är en ombearbetning av faktauppgifter som redan finns där. . . Det saknas stöd för ett litterärt beroende. Skillnaden i den litterära beskrivningen, innehåll, detalj och ordning är för stora” (s 63–64).

Efter flodens slut

Jungerstam analyserar också vad som följer efter floden och kommer till följande slutsats: ”Empirin stöder inte ett beroendeförhållande texterna emellan gällande vad som händer efter floden. Inte ens detaljen med

offret, som ofta anges som ett av de mest övertygande tecknen på ett beroendeförhållande, visade sig vid en närmare analys styrka den tanken” (s 68). Gilgamesheposet berättar bl a så här om offret: ”Gudarna kände doften, gudarna kände den ljuvliga doften. Som flugor samlades de till den offrande. Plötsligt kom Belet-ili, lyfte upp sina stora ädelstensflugor som Anu hade gjort till att behaga henne” (s 67f).

Tidsangivelser

”I Gilgamesheposet ges sådana mycket sparsamt. Det som anges är att floden varar i sju dagar. Raderna som beskriver hur skeppet fastnat i Nisirberget beskriver sju dagar ytterligare. I GT är beskrivningen helt annorlunda. Där är det ett helt år mellan att floden inleds och dess slut. Arken strandar fem månader efter att floden inletts. Efter det väntar Noach ytterligare sju månader innan han tillsammans med allt annat liv lämnar arken. Däremellan finns flera tidsangivelser som anger när andra berg blir synliga, när Noach släpper ut fåglarna, när arken öppnas upp och Noach betraktar den torra jorden och när Noach och allt levande lämnar arken. . . Kontrasten berättelserna emellan är bjärt” (s 70).

Skillnad i realism

Mycket kunde här nämnas men jag begränsar mig till följande: ”Den bibliska arkens proportioner ger mycket goda flytegenskaper och påminner om proportionerna i moderna fraktfartyg och oljetankers. Den är lång och låg och lagom bred. Noachs ark beskrivs som en väldig farkost med tre våningar som har ca 5 meter i takhöjd om våningarna är jämnhöga, vilket inte sägs ut. . . Detta kan jämföras med den farkost Utnapishtim bygger på fem dagar genom att riva ner sitt vasshus och omvandla det till en farkost som har formen av en kub som är 60 meter på alla sidor” (s 76).

Likheter berättelserna emellan

”Jag konstaterar att det inte finns ett enda tema där den logiska slutsatsen blir att den ena berättelsen litterärt lånat av den andra. Det finns inget tecken på ett direkt lån eller en litterär bearbetning av ett enda lite längre textsammanhang. Det enda tema som har en likhet utöver spridda detaljer är fågelepisoden. . . Sammanfattningsvis konstaterar jag att min slutsats efter att ha analyserat olikheter och likheter berättelserna emellan är att empirin inte stöder att GT:s berättelse är ett lån eller en litterär bearbetning av Gilgamesheposets flodberättelse” (s 78).

Repetition och variation

”Min analys av Gilgamesheposet visar således såväl gemensamma drag som stor olikhet. Repetition där man varierar huruvida man använder appellativ eller personnamn är vanlig. Att först ge en anvisning som sedan rapporteras som utförd förekommer i bägge berättelserna. Men de ordagranna längre och kortare repetitioner som förekommer många gånger i Gilgamesheposet saknas helt i GT:s flodberättelse. Likaså kan graden av variation i repetitionerna inte på något sätt jämföras berättelserna emellan. Den bibliska berättelsens variationsrikedom är närmast förstummande och Gilgamesheposets variationer är mycket få och enkla i jämförelse” (s 85).

Motivet för floden

”Gilgamesheposet har inget annat att säga om motivet än att gudarna hade lust att ställa till en stormflod medan GT erbjuder en etisk motivering såväl för floden som för att Noach ska bli räddad” (s 87). Av de många flodberättelserna är den bibliska flodberättelsen unik när det gäller orsaken till floden.

Avslutande ord om de hittills genomförda studierna av urhistorien

”Vad gäller Bibelns skapelseberättelse finns ingen annan känd parallellberättelse i den betydelsen att den skulle ha som syfte att presentera hela universums skapelse. Min analys av det som brukar kallas det babyloniska skapelseeposet, Enuma Elish, visade tydligt att eposet inte är någon skapelseberättelse. Det är berättelsen om hur Marduk blev upphöjd från en lägre rankad gud till gudarnas härskare. Det säger även lertavlans författare och min analys bekräftar att det är korrekt. Enuma Elish berättar inte samma historia som skapelseberättelsen” (se min avhandling *1 Mosebok 1:1–2:3 och det babyloniska eposet Enuma Elish*, våren 2013).

”Det finns inte heller någon känd berättelse som skulle berätta samma berättelse som Edenberättelsen eller historien om Kain och Abel. Släktlistor finns som parallellt material, men gällande t.ex. den sume-riska kungalistan är det olika kungars regeringstider över olika städer som beskrivs, inte vanliga människors livstid och namnet på deras barn” (se *Hur förhåller sig Edenberättelsen till skapelseberättelsen*, juni 2015, *Historien om Kain och Abel, 1 Mos 4*, december 2016, och *Adams och människans fortsatta historia, 1 Mos 5:1–6:8*, januari 2017).

”Vad gäller flodberättelsen är situationen dramatiskt annorlunda. Trots att mina analyser i det här arbetet entydigt avvisar ett litterärt beroendeförhållande i någondera riktningen berättas ändå samma historia. Så är inte fallet gällande någon annan berättelse före denna i GT” (s 97).

Enligt min mening är Jungerstams analyser av urhistorien mycket grundligt genomförda och avslöjar hur grundlösa en rad allmänt godtagna bibelkritiska uppfattningar är. Hur många teologiska studerande och pastorer har inte vilseletts av de bibelkritiska tolkningar av urhistorien som Jungerstam visar vara helt felaktiga? Den omfattande litteraturförteckningen vittnar om hur noggrant Jungerstam också har satt sig in i vad som tidigare skrivits och alltjämt framförs som en korrekt sönderdelning och tolkning av urhistorien.

Det är min förhoppning att denna artikel bidrar till att Jungerstams tungt vägande studier blir kända och att bibeltexterna inte förväxlas med ohållbara myter.

SE

En balanserad översättning

”The Wartburg Project” består av en grupp lutherska professorer, pastorer, lärare och lekmän som arbetat och arbetar tillsammans för att producera en ny översättning av Bibeln till engelska. Arbetet med en studiebibel har också påbörjats. Dr John Brug är ”general editor” för hela Bibeln och ”editor” för översättningen av GT. Pastor Brian Keller är ”editor” för översättningen av NT. Översättningsarbetet har gått snabbt framåt och en preliminär utgåva av Nya testamentet och Psaltaren har redan kommit ut (se hemsidan för The Wartburg Project för beställningar). Projectet tar gärna emot synpunkter på översättningen och eventuella förbättringsförslag. Arbetet med Gamla testamentet är nästan färdigt så att hela Bibeln kan utkomma i nyöversättning.

Översättningen bär namnet *Evangelical Heritage Version* (EHV) och vill vara ”en balanserad översättning”. I en ”Inledning” förklaras vad man menar med denna målsättning:

1) EHV söker ***en balans mellan gammalt och nytt***. Den bygger vidare på tidigare översättningar alltifrån King James Version och Martin Luthers översättningar, ja även längre tillbaka. Samtidigt använder den nya ord och formuleringar där de tidigare är oklara. När tidigare in använda termer frångås blir dessa omnämnda i en fotnot.

2) EHV söker ***en balans mellan en ordagrann (ord-för-ord) och en dynamisk (tanke-för-tanke)*** återgivning av innebörden. Ordagranna ord-för-ord översättningar förmedlar ibland innehållet felaktigt eller gör det oklart i det mottagande språket. Det är omöjligt för en översättning med en annan grammatik att helt efterlikna ett annat språk ord-för-ord såvida inte översättningen är en akademisk övning. En ordagrann översättning i god mening är inte en översättning som följer förlagans text

ord-för-ord utan tanke-för-tanke. Avgörande är att se sammanhanget där orden förekommer. Ändå är en ord-för-ord översättning ofta möjlig och bör göras när meningen inte blir onaturlig och svårförstådd. Det finns dynamiska översättningar som inte är trogna förlagan utan läser in alltför mycket av egna tolkningar. En översättare bör alltid söka förmedla den gudomligt avsedda innebörden så tydligt som möjligt.

3) EHV söker ***en balans mellan ett stelt forbundet och ett ledigt språk***. Bibeln innehåller många olika litterära former och många språknivåer, från mycket enkla till mycket svåra. När det gäller svårighetsnivå och litterär stil försöker denna översättning ha samma svårighetsnivå och litterära stil som förlagan. I många bibelavsnitt är förlagens språk varken vanligt eller samtida. Målade bilder och livfulla avsnitt får inte slätas ut. Om en friare återgivning är nödvändig för att förmedla innehållet tydligt, kan en mera ordagrann återgivning nämnas i en fotnot. Översättare bör komma ihåg att de är förmedlare, inte redigerare av den bibliska texten. De har ingen kallelse till att ”förbättra” den stil som den helige Ande har valt.

4) EHV söker ***en balans mellan att följa riktlinjer och att bruka gott omdöme***. Översättare och editörer behöver allmänna principer och riktlinjer för översättningen, men relationen mellan två språk är så komplex att det är svårt att fastställa riktlinjer som kan tillämpas utan undantag. Fastän riktlinjen ”använd *ett* engelskt ord för att översätta *ett* hebreiskt eller grekiskt ord” inte är en genomförbar regel som går att tillämpa konsekvent, bör översättaren sträva efter att vara konsekvent när han återger specifika hebreiska och grekiska ord och ordgrupper.

5) EHV ***siktat mot balans i allt som har med Bibelns översättning att göra***.

- I texter som tar upp sexuella ämnen försöker vi använda förskönnande uttryck (eufemismer) där grundtexten brukar sådana och rättframma eller grova ord där grundtexten använder sådana.
- När det gäller s k ”gender-korrekt” språk strävar vår översättning att vara *inklusiv* där förlagan är inklusiv och *exklusiv* där förlagan är exklusiv.
- EHV är en översättning både för inläring och utläring. Våra översättare antar att deras läsare har förmåga och önskan att lära

sig nya bibliska ord och fördjupa sin förståelse av viktiga bibliska termer och begrepp. Bibeln är skriven för vanliga människor, men den är ett litterärt verk med många bildliga uttryck och många sällsynta ord. Bibeln är en bok som ska läsas men också en bok som ska grundligt studeras. Vår översättning är i den meningen en textbok för studerande som vill växa i sin förståelse av bibliskt språkbruk.

- I en mening innefattar varje översättning en tolkning. Men EHV är inte en *tolkande* översättning som utifrån för in tolkningar i texten. Vårt mål är att *förstå och förmedla* så noggrant som möjligt vad grundtexten säger, att inte säga mer och inte säga mindre än vad förlagan säger.
- Översättare ska inte föra in i texten samfundsspecifika tolkningar som går längre än den enkla, naturliga meningen i grundtexten. När bibeltexten är öppen för två lika möjliga förståelser, ska översättaren försöka bevara båda möjligheterna. Om detta inte går kan en av möjligheterna presenteras i en fotnot.
- Det viktigaste hos en bibelöversättare är att ha en grundlig insikt i hela Skriftens budskap, förmåga att låta Skrift tolka Skrift och en ödmjuk vilja att underordna sig allt som Skriften säger. Det var denna förmåga som gjorde Luther till en sådan god översättare. En översättare måste hålla sig till principen att Skriften tolkar Skriften. Det är särskilt viktigt när man ska förmedla vad Bibeln lär.
- Nya testamentets tolkningar av innebörden i Gamla testamentets profetior måste accepteras. För en klar förståelse av Skriften behöver översättare och läsare känna till och bejaka att Kristus är närvarande i båda testamentena.

Grundtexten

Den ursprungliga grundtexten finns inte kvar utan bara avskrifter av avskrifter av avskrifter. Det finns hundratals handskrivna manuskript till Bibelns hebreiska och grekiska böcker. Avskrivarna är inte inspirerade, så det finns många mindre skillnader när det gäller stavning och ordalydelse. (Det finns tryckfel också i våra Biblar). De flesta varianterna påverkar inte innebörden i texten. Men ibland innehåller några handskrivna avskrivningsfel så att några ord eller t o m verser inte kommit med.

När det gäller att rekonstruera den ursprungliga texten är situationen

följande: Nyare engelska översättningar kan hänföras till *två läger* när det gäller Nya testamentets text:

1) En del följer den s k *Textus Receptus* (TR) som låg till grund för King James Version. Den s k *majoritetstexten* är inte identisk med Textus Receptus, men båda rekonstruktionerna av den ursprungliga texten grundar sig främst på sena medeltida handskrifter. De kallas ibland för den byzantinska texttypen. Resultatet av att följa denna texttradition blir att Nya testamentet får en lite längre text. King James Version och Nya King James är exempel på översättningar som följer Textus Receptustraditionen (i Sverige Karl XII:s Bibel från 1703 och dess revidering, den s k Reformationsbibeln).

2) De flesta följer en forskningsmässigt rekonstruerad text som främst grundar sig på äldre grekiska handskrifter med en tyngdpunkt på vissa handskrifter från Egypten, där ett större antal mycket gamla handskrifter har överlevt tack vare det torra klimatet. Denna texttyp kallas ibland *den Alexandrinska texten*. En förkärlek för denna tradition uppvisar de vetenskapliga utgåvor av Nya testamentets grundtext som går under namnet UBS (the United Bible Society) och NA (Nestle/Aland-utgåvorna). Det är främst denna tradition som resulterat i en något kortare text för Nya testamentet. Engelska översättningar som tagit vara på forskningsarbetet bakom UBS och NA är NIV (New International Version, 1978, 1984 och 2011), ESV (English Standard Version, 2001) och CSB (Christian Standard Bible, 2017), tidigare HCSB (Holman Christian Standard Bible, 2004).

EHV:s grundtextunderlag till NT är balanserat på så sätt att EHV undviker att bygga på bara en texttradition eller grupp av handskrifter. En objektiv hållning studerar alla grundtextvittnesbörd utan att på förhand favorisera den ena eller den andra, eftersom alla dessa har sin styrka och sin svaghet som vittnen till den ursprungliga grundtexten. EHV:s översättning följer den läsart som grundar sig på *handskrifter som är tidiga och spridda till mer än ett geografiskt område i den kristna världen*.

Andra läsarter berör vi på ett av tre sätt:

1) En läsart som har mycket litet tidigt och spritt stöd citeras inte i en fotnot. Det skulle resultera i alltför många textnoter.

2) En läsart, som har tidigt och/eller spritt stöd men inte lika tidigt och spritt stöd som den läsart som vi byggt på i vår översättning, nämns i en fotnot med orden: ”*Vissa* textvittnen har/utelämnar . . .”

3) En läsart som inte har tidigt eller spritt stöd men som är känt av bibelläsare genom närvaron i King James-traditionen (t ex tillägget eller utelämnandet av en hel vers) kan citeras i en fotnot med orden: ”*Några få* textvittnen har/utelämnar . . .” eller en liknande förklarande not.

Många läsarter och verser som inte finns med i de översättningar som bygger på grundtexten i USB/NA eller är markerade som en alternativ version i dessa översättningar (som Markusslutet 16:9–20) finns med i vår översättning om deras handskriftsstöd är tidigt och spritt. Om det finns fall där stödet för en läsart inte är helt entydigt, tas den med och förses med en fotnot att inte alla handskrifter har med den. Följden blir att vårt Nya testamente är något längre än många nya översättningar, eftersom vi har med läsarter som de förpassat till fotnoter eller utelämnat helt. Detta är inte att göra tillägg till Guds ord. Det återspeglar de textvittnen som bevarats åt oss.

Gamla testamentets grundtext

När det gäller Gamla testamentet följer vi BHS’ (Biblia Hebraica Stuttgartensia) version av *den masoretiska texten* codex Leningradensis som vår grundtext. Men vi beaktar också varianter i Döda havsrullarna, den grekiska översättningen av GT (Septuaginta) och andra tidiga översättningar.

Terminologin i våra noter till den hebreiska grundtexten:

Hebreiska: Denna term syftar på konsonantläsarten i BHS’ masoretiska text (*kethiv*).

Alternativ hebreisk läsart: Denna term inkluderar *qere*, masoreternas läsning enligt marginalanteckning.

Grekiska eller GT på grekiska: Syftar på Septuaginta. Om en läsart finns i bara några handskrifter till Septuaginta eller t ex i den grekiska Aquila-översättningen, använder vi termen *alternativ grekisk läsart*. I regel noterar vi inte varianter i handskrifterna till Septuaginta.

Versiones eller *gamla översättningar* används när mer än en gammal översättning stöder en läsart (grekisk, latinska Vulgata, syrisk etc).

Dödahavsrollarna: Noterna använder denna allmänna term, inte namnet på specifika manuskript.

Den samaritanska Pentateuken syftar på den gamla samaritanska utgåvan av det hebreiska GT.

Targumen syftar på judiska parafraaser av GT utan att specifika utgåvor anges.

Vi försöker inte komma med en fullständig notapparat utan bara göra engelska läsare uppmärksamma på de viktigaste varianterna och visa att de olika läsarerna inte påverkar någon biblisk lära. Snarare än underminera förtroendet för Skriftens budskap ökas förtroendet för Skriften genom en korrekt granskning av underlaget för grundtexten. Den visar att ingen biblisk lära blir ifrågasatt eller förändrad av de olika läsarerna.

SE

Jesus som tjänare

Fastän Jesus är den himmelske Människosonen, kommer han inte i en härskares glans för att bli betjänad utan som en ringa tjänare. Han är annorlunda än folkens ledare och stormän. ”*Människosonen har inte kommit för att bli betjänad, utan för att tjäna och ge sitt liv till lösen för många*”, säger han till sina lärjungar (Mark 10:45). ”Vem är störst: den som ligger till bords eller den som betjänar? Är det inte den som ligger till bords? Men jag är här mitt ibland er som en tjänare” (Luk 22:27). ”Han var till i Gudsgestalt men räknade inte jämlikheten med Gud som segerbyte”, kommenterar Paulus (Fil 2:6).

När Jesus kallar sig själv för ”tjänare” anknyter han till de profetior i Gamla testamentet där Messias kallas för Herrens *tjänare*. Hans tjänaruppdrag var enligt Matteus 12:11–21 en uppfyllelse av profetian i Jesaja 42:1ff. När fariseerna inte kunde acceptera att Jesus utförde sitt uppdrag som tjänare också på sabbaten, sa han: ”Om någon av er har ett får som faller ner i en grop på sabbaten, tar han då inte tag i det och drar upp det? Hur mycket mer värd är inte en människa än ett får! Alltså är det tillåtet att göra gott på sabbaten. Sedan sa han till mannen: ’Räck fram din hand.’ Han räckte fram den, och den var nu återställd och lika frisk som den andra. Då gick fariseerna ut och gjorde upp planer för att döda honom. När Jesus fick veta det, drog han sig undan därifrån. Många följde honom, och han botade dem alla. Han förbjöd dem strängt att avslöja vem han var, för att det skulle uppfyllas som var sagt genom profeten Jesaja: *Se min tjänare, som jag har utvalt, min älskade som min själ glädder sig över. Jag ska sända min Ande över honom, och han ska förkunna rätten för folken. Han ska inte gräla eller ropa, ingen ska höra hans röst på gatorna. Ett brutet strå ska han inte krossa, en rykande veke ska han inte släcka, fram till det att han har fört rätten till seger. Och till hans namn ska folken sätta sitt hopp*” (Jes 42:1ff).

Lukas återger i Apostlagärningarna hur urförsamlingen i en tack-sägelsebön till Gud kallar Jesus för *"din helige tjänare"* (Apg 4:27, 30), detta i uppenbar anslutning till Jesajaprofetiorna. Och Paulus skriver till församlingen i Rom: "Vad jag vill säga är att Kristus har blivit *de omskurnas tjänare för att visa Guds trofasthet och bekräfta löftena till fäderna*" (Rom 15:8). Låt oss då se vad "löftena till fäderna" innehåller när det gäller Messias som Herrens tjänare.

Israel skulle vara Herrens tjänare som troget förmedlar Guds uppenbarelse till Israel och vidare till alla folk. Men Israel har blivit en otrogen tjänare och övergett Herren, klagar Jesaja: "Ve dig, du syndiga släkte, du skuldtyngda folk, ni förbrytares avkomma, ni fördärvade barn! Ni har övergett HERREN, föraktat Israels Helige och vänt honom ryggen" (Jes 1:4). "*Vem är så blind som min förtrogne, så blind som HERRENS tjänare?* Du har sett mycket men inte tagit vara på det. Öronen är öppna, men ingen lyssnar" (Jes 42:19–20).

Som kontrast till den otrogne tjänaren profeterar Jesaja om Messias, Herrens trogne tjänare: "*Han ska i trofasthet utbreda rätten... Jag, HERREN, har kallat dig i rättfärdighet. Jag ska hålla dig i handen, jag ska bevara dig och göra dig till ett förbund för folket, till ett ljus för hednafolken, för att du ska öppna blinda ögon och föra fångar ut ur fångelset, ur fångenskapen dem som sitter i mörker*" (Jes 42:3, 6–7). "Det är för lite för att du bara är min tjänare som upprättar Jakobs stammar och för tillbaka de bevarade av Israel. *Jag ska sätta dig till ett ljus för hednafolken, för att du ska bli min frälsning ända till jordens yttersta gräns*" (Jes 49:6).

Se, min tjänare ska handla vist. Han ska bli hög och upphöjd, mycket hög... Han ska bestänka (rena) många folk. Inför honom ska kungar förstummas, för de får se något som aldrig berättats för dem och erfara något de aldrig har hört... Som en späd planta sköt han upp inför honom, som ett rotskott ur torr jord. Han hade varken skönhet eller majestät när vi såg honom, inget utseende som vi drogs till. Han var föraktad och övergiven av människor, en smärtornas man och förtrogen med lidande. Han var som en som man skyler ansiktet för, så föraktad att vi inte respekterade honom. Men det var våra sjukdomar han bar, våra smärtor tog han på sig, medan vi såg honom som hemsökt, slagen av Gud och pinad. Han blev genomborrad för våra brott, slagen för våra synder. Straffet blev lagt på honom för att vi skulle få frid, och genom hans sår är vi helade... Han blev misshandlad, men han ödmjukade sig och

öppnade inte sin mun... Han utgav sitt liv i döden och räknades bland förbrytare, han som bar de mångas synd och gick in i överträdarnas ställe (Jes 52:13, 15; 53:2–5, 7, 12).

Återigen kan vi konstatera att Jesu gärningar och apostlarnas vittnesbörd om honom måste ses i ljuset av Gamla testamentets ”löften till fäderna”. Som Herrens tjänare har Jesus ett unikt frälsningsuppdrag att utföra. Paulus anknyter till profetian i Jesaja 53 när han skriver om detta uppdrag: ”Han utgav sig själv genom att anta en tjänares gestalt då han blev människa... Han ödmjukade sig och blev lydig ända till döden – döden på korset” (Fil 2:7–8).

Den hjälp och frälsning Herrens sanne tjänare kommer med är inte begränsad till vissa människor och till en temporär eller jordisk förbättring. Tjänaruppdraget gäller nödens och lidandets yttersta orsaker: synden, döden och djävulen. Dessa fiender till det sanna, eviga livet, måste besegras för att den ogrumlade gemenskapen och friden med Gud ska kunna upprättas. Herrens tjänare är Guds utsände Son som fått uppdraget att ställföreträdande sona människornas synder. Som den gode herden måste han ge sitt liv för fåren (Joh 10:11). I allt underordnar sig Sonen sin Faders vilja. ”Fadern älskar mig därför att jag ger mitt liv för att sedan ta det tillbaka” (Joh 10:17). Genom att fullkomligt fullborda sitt tjänaruppdrag är Jesus ”försoningen för våra synder, och inte bara för våra utan också *för hela världens*”, skriver Johannes (1 Joh 2:2).

Men många förstod inte arten och vidden av Jesu tjänaruppdrag. När de såg hans stora bespisningsunder ville de göra honom till en *jordisk* kung. Johannes berättar: ”När folket såg vilket tecken han hade gjort, sa de: ’Visst är detta Profeten som skulle komma till världen.’ Då Jesus förstod att de tänkte komma för att med våld göra honom till kung, drog han sig undan upp till berget, helt ensam” (Joh 6:14–15). Jesus avvisar att hans tjänaruppdrag innebär att han ska vara en jordisk kung och återupprätta Israel som en jordisk teokrati, en jordisk gudsstat. ”Mitt rike är inte av den här världen” (Joh 18:36).

I en av sina liknelser (Luk 13:24–30) jämför Jesus den här världen med en åker. I liknelsen vänder sig tjänarna till åkerns ägare och frågar angående ogräset: ”Vill du att vi ska gå och samla ihop det? Nej, svarade han, om ni rensar bort ogräset, kan ni på samma gång rycka upp vetet. *Låt båda växa tillsammans fram till skörden*” (v 28–30). ”Den som sår den goda säden är Människosonen. Åkern är världen. *Den goda säden är*

rikets barn, ogräset är den ondes barn. Ovännen som sådde det är djävulen. Skördetiden är tidsålderns slut” (Luk 13:37–39). ”Rikets barn”, dvs de troende, lever i den här världen tillsammans med ”den ondes barn” fram till domedagen, ”tidsålderns slut”. Den här världen ska inte göras till en gudsstat där alla olydiga rensas bort. De troende lever *i* en värld som är ”i den ondes våld” (1 Joh 5:19), men de är inte *av* världen. I sin översteprästerliga förbön ber Jesus för sina lärjungar och säger: ”Jag ber inte att du ska ta dem ut ur världen utan att du ska bevara dem för det onda. De är inte av världen, liksom inte heller jag är av världen. Helga dem i sanningen, ditt ord är sanning” (Joh 17:15–17).

Så här beskriver Paulus Jesu tjänaruppdrag i ett av sina brev: ”När tiden var fullbordad sände Gud sin Son, född av kvinna och ställd under lagen, för att *han skulle friköpa dem som stod under lagen, så att vi skulle få söners rätt*” (Gal 4:4–5). De krav som Guds lag ställer på fullkomlig godhet och kärlek måste uppfyllas för att människor ska få frid med Gud och evigt liv, men ingen syndare kan uppfylla dessa krav. Därför sände Gud sin Son i världen till människornas räddning. Den evige Sonen måste bli en människa som vi, men utan synd, annars skulle alla människor vara evigt förlorade. Som Gud och människa i en person skulle Herrens sanne tjänare uppfylla lagens krav i alla människors ställe och betala alla människors syndaskuld med sitt eget blod. Paulus skriver: ”Vi är övertygade om att en har dött i allas ställe, och därför har alla dött.” ”Den som inte visste av synd, honom har Gud i vårt ställe gjort till synd, för att vi i honom skulle stå rättfärdiga inför Gud” (2 Kor 5:14, 21). ”Kristus friköpte oss från lagens förbannelse, när han blev en förbannelse i vårt ställe” (Gal 3:13). Därför säger Jesus: ”Var och en som tror på Människosonen ska ha evigt liv. Så älskade Gud världen att han utgav sin enfödde Son, för att var och en som tror på honom inte ska gå förlorad utan ha evigt liv” (Joh 3:15–16).

Som Herrens trogne tjänare älskade och ärade Jesus sin himmelske Far över allting. Också under sitt svåra och ställföreträdande försoningslidande, när hans själ var ”djupt bedrövad, ända till döds”, bad han: ”Min Far! Om det är möjligt, så låt den här bägaren gå förbi mig. Men *inte som jag vill, utan som du vill*” (Matt 26:39). När Petrus ville försvara Jesus med svärd, sa Jesus till honom: ”Sätt svärdet i skidan! Skulle jag inte dricka den bägare som Fadern har gett mig?” (Joh 18:11). Jesu fiender smädade honom grovt genom att hävda att han hade en ond ande. Jesus svarade: ”Jag är inte besatt. *Jag är min Far, och ni vanäras*

mig. Jag söker inte min egen ära” (Joh 8:49–50). Han var ett med sin himmelske Far. ”Den som ser mig, han ser honom som har sänt mig” (Joh. 12:45). ”Orden jag talar till er säger jag inte av mig själv. Fadern bor i mig och gärningarna är hans verk” (Joh 14:10).

Lagen kräver också fullkomlig kärlek till våra medmänniskor. Jesus visade en sådan kärlek till människorna, också till sina fiender. När han hånad och bespottad hängde på korset, bad han: ”*Far, förlåt dem, för de vet inte vad de gör*” (Luk 23:34). Jesus hade lärt sina lärjungar: ”Älska era fiender och be för dem som förföljer er. Då är ni er himmelske Fars barn” (Matt 5:44–45). ”Älska era fiender och gör gott mot dem som hatar er. Välsigna dem som förbannar er och be för dem som förolämpar er” (Luk 6:27–28). Med Kristus som föredöme skriver Petrus: ”Om ni står ut med att lida när ni gör det goda, då är det en nåd inför Gud. Till detta är ni kallade. Kristus led i ert ställe och efterlämnade ett exempel åt er, för att ni ska följa i hans fotspår. Han hade inte begått någon synd, och inget svek fanns i hans mun. När han blev hånad svarade han inte med hån, när han fick lida svarade han inte med hot, utan överlämnade sin sak åt honom som dömer rättvist” (1 Pet 2:20–23).

Jesu bespottare förstod inte att han enligt sitt tjänaruppdrag måste lida och dö i syndares ställe. De bemötte hans kärlek till dem med hån: ”Andra har han frälst, sig själv kan han inte frälsa” (Matt 27:42). Också Paulus hade varit en fiende till Jesus och betraktat hans kärlek och korsdöd på samma sätt. Men efter sin omvändelse skriver han i glädje och tacksamhet över Jesu försoningsdöd och uppståndelse: ”Som Guds fiender blev vi försonade med honom genom hans Sons död” (Rom 5:10). ”Den som fått lite förlåtet älskar lite”, hade Jesus sagt (Luk 7:47). Paulus hade fått mycket förlåtet.

”Vi älskar”, skriver Johannes, ”därför att han först har älskat oss” (1 Joh 4:19). ”Lev i kärlek, så som Kristus har älskat oss och utgett sig själv för oss som en offergåva”, skriver Paulus (Ef 5:2). ”Så som jag har älskat er ska också ni älska varandra”, sa Jesus dagen före sin korsdöd efter att ha tvättat sina lärjungars fötter (Joh 13:34). Faderns och Sonens kärlek är ett föredöme för Jesu lärjungar: ”Jag har gjort ditt namn känt för dem, och jag ska göra det känt, för att kärleken som du älskat mig med ska vara i dem och jag i dem” (Joh 17:26). ”Detta är kärleken: inte att vi har älskat Gud, utan att han har älskat oss och sänt sin Son till försoning för våra synder” (1 Joh 4:10). Paulus skriver: ”Sök inte konflikt eller tom ära. Var i stället ödmjuka och sätt andra högre än er själva. Se inte till

ert eget bästa utan också till andras. Var så till sinnes som Kristus Jesus var” (Fil 2:3–5). ”Den som vill vara störst bland er ska vara de andras tjänare”, hade Jesus sagt (Matt 20:26).

Jesu stora omtanke om människor i nöd kommer fram i flera texter. Här några exempel: Jesus sa till sina lärjungar: ”Jag lider med folket. Nu har de varit hos mig i tre dagar, och de har inget att äta. Jag vill inte skicka hem dem hungriga, för de kan bli utmattade på vägen” (Matt 15:32). Därefter ger han dem rikligt med mat genom ett under. Ständigt sökte sig folk från alla håll till Jesus. ”Man kom till honom med alla som led av olika sjukdomar och plågor – besatta, månadssjuka och lama – och han botade dem” (Matt 4:24). ”Jesus gick omkring i alla städerna och byarna, och han undervisade i deras synagogor och förkunnade evangeliet om riket och botade alla slags sjukdomar och krämpor. När han såg folkskarorna förbarmade han sig över dem, för de var härjade och hjälplösa som får utan herde” (Matt 9:35–36). ”Han botade så många att alla som led av någon plåga trängde sig inpå för att få röra vid honom” (Mark 3:10). Jesus fick sällan vara i fred. Markus berättar: ”Tidigt på morgonen, medan det ännu var mörkt, steg Jesus upp och gick ut till en enslig plats och bad där. Simon och de som var med honom skyndade efter, och när de fann Jesus sa de till honom: ’Alla söker efter dig’” (Mark 1:35–37).

Vid några tillfällen berättar evangelisterna om att Jesus av sorg och medömkan grät. När Jesus strax före sitt sista lidande (palmsöndagen år 30) närmade sig Jerusalem ”och såg staden, grät han över den och sa: ”Tänk om du i dag hade förstått, också du, vad som ger dig frid! Men nu är det dolt för dina ögon” (Luk 19:42). ”Jerusalem, Jerusalem, du som mördar profeterna och stenar dem som är sända till dig! *Hur ofta har jag inte velat samla dina barn, så som hönan samlar sina kycklingar under vingarna. Men ni ville inte*” (Matt 23:37). Jesu ord påminner om Herrens ord enligt Jesaja: ”Hela dagen har jag räckt ut mina händer mot ett trotsigt folk, som vandrar den väg som inte är god, som följer sina egna tankar” (Jes 65:2).

Sammanfattning

Messias, den himmelske Människosonen, skulle inte komma som en politisk befriare och i gudomlig glans utan som en fattig tjänare. Hans uppdrag karakteriseras både i Gamla och Nya testamentet som ett tjänaruppdrag. Som den utlovade Messias är Jesus Herrens trogne tjänare,

som "blev lydiga ända till döden – döden på korset". Hans motbild är gamla förbundets Israel som hade utvalts att vara Herrens tjänare men som gång på gång avföll från sin Herre och blev en otrogen tjänare.

I centrum för Messias tjänaruppdrag står hans ställföreträdande försoningsdöd: "Han blev genomborrad för våra brott, slagen för våra synder. Straffet blev lagt på honom för att vi skulle få frid, och genom hans sår är vi helade", hade Jesaja profeterat. Som Herrens tjänare tar sig Jesus an de svaga och nödställda, samtidigt som han avslöjar hycklare och självrättfärdiga. "Det är inte de friska som behöver läkare utan de sjuka", sa Jesus när han blev angripen av fariseer för att han tog sig an "publikaner och syndare". Hans tjänaruppdrag gällde nödens och lidandets yttersta orsaker: synden, döden och djävulen, inte en temporär socialtjänst och upprättandet av ett jordiskt lyckorike, en jordisk gudsstat.

För att rädda syndare in i sitt himmelska rike måste Jesus som Herrens ödmjuka tjänare med sitt fullkomliga och oskyldiga liv betala alla människors syndaskuld. Han vill inte att någon syndare ska gå förlorad utan att de ska ta emot den frälsning och det eviga liv som han kärleksfullt erbjuder dem. "Ett brutet strå ska han inte krossa, en tynande veke ska han inte släcka", hade Jesaja profeterat. Jesus ber för sina fiender: "Far, förlåt dem, för de vet inte vad de gör." Endast otron, avvisandet av Messias och hans nådeserbjudande, utestänger en människa från Guds rike och den eviga saligheten.

"När han såg folkskarorna, förbarmade han sig över dem, för de var härjade och hjälplösa som får utan herde", skriver före detta publikanen Matteus om Jesus. Som troende såg han att tjänaren Jesus var uppfyllelsen av profetiorna om den gode Herden som ger sitt liv för fåren. Som sådan är Jesus också ett föredöme för sina lärjungar. De upplivas och får kraft av hans oförtjänta kärlek: "Vi älskar därför att han först har älskat oss", skriver Johannes. "Se inte till ert eget bästa utan också till andras", påminner Paulus de kristna i Filippi och fortsätter: "Var så till sinnes som Kristus Jesus var." Dagen före sin försoningsdöd på korset sa Jesus till sina lärjungar: "Så som jag har älskat er ska också ni älska varandra."

SE

Monoteismen i Gamla testamentet

En evolutionistisk syn på Gamla testamentet och dess tillkomst var mycket vanlig på 1800-talet. Modern bibelkritik tar numera ofta avstånd från en sådan syn. Men eftersom bibelkritiken har sina rötter i ett evolutionistiskt och inomvärldsligt tänkande, är det svårt för den att göra sig kvitt denna surdeg.

Flera exempel kunde ges på ett kvardröjande evolutionistiskt tänkande. Här ska vi nöja oss med ett: bibelkritikens syn på monoteismen i GT. I moderna handböcker framhålls det alltså att hebreerna först så småningom kom fram till tron på en enda Gud. På Mose tid fick man visserligen inte dyrka mer än en Gud, men man förnekade inte andra gudars existens. Detsamma sägs vara fallet under hela den för-exiliska tiden. Först i och med den s k Deuterocesaja, som sägs ha levat på 540-talet f Kr, ska tanken på en enda Gud ha förts fram.

Den som känner sin Bibel frågar sig säkert hur man mot bakgrund av Gamla testamentets egna uppgifter kan hävda att tanken på en enda Gud fördes fram först på 540-talet. Men innan vi ser närmare på Bibelns uppgifter ska vi exemplifiera vad vi ovan påstått om bibelkritikens syn på monoteismen i GT. Vi hänvisar till den nu brukade handboken vid våra universitet, *En bok om Gamla testamentet* av Albrektson-Ringgren (1:a uppl, Gleerups förlag 1969):

Sid 28: Att Israel skall dyrka en enda Gud betyder emellertid inte att existensen av andra gudar förnekas. De finns, men Israel får inte dyrka dem. Den mosaiska religionen kan knappast sägas vara en konsekvent monoteism; snarare är det fråga om monolatri (dyrkan av en gud).

Sid 46: Vi har av allt att döma att räkna med en mycket brokig och växlande bild när det gäller den israelitiska religionen under kungatidens första århundrade. Någon monoteistisk Jahvetro får vi inte räkna med i den meningen att inga andra gudar ansågs existera. Det var inte fråga om att

förneka de kanaaneiska gudarnas existens utan endast att strängt jahvistiska kretsar vägrade att dyrka andra gudar än Jahve. Men vi får säkert räkna med att man i vida kretsar försökte att hålla sig väl också med de kanaaneiska gudarna. Icke utan rätt talar man ofta om synkretism eller religionsblandning. Att det ofta är svårt att följa denna i detalj beror på att våra källor stammar från mera "rättrogna" kretsar som ensidigt framhåller de segrande jahvistiska synpunkterna och förbigår de synkretistiska frågekomplexen.

Sid 78: Deuterotesaja håller fast vid bekännelsen till Jahve som konungen och världens herre. Och här går han längre än de psalmer som han citerar: han förnekar helt enkelt att det finns någon annan Gud än Jahve. Så konsekvent har monoteismens princip aldrig tidigare framställts i Israel.

Sid 101: Jahve är *en* – det är den israeliska religionens grundsats, framställd i aforistisk form i Deut. 6:4 (det s.k. *shemá*, som blivit ett slags trosbekännelse i den senare judendomen). Det betyder nu inte att andra gudars existens förnekas, men till skillnad från deras mångfald betonas det att Jahve är en. Dekalogens första bud säger att Israel inte får *dyrka* någon annan gud än Jahve. Först så småningom skärps motsatsen, tills vi hos Deuterotesaja finner en klar och teoretisk monoteism: "Utom mig finnes ingen Gud" (Jes. 44:6, 45:5).

Gamla testamentets vittnesbörd

Det är riktigt att Jes 40ff ofta framhåller att det endast finns en enda levande Gud, nämligen Herren. Men det framhålls också i en rad andra texter som inte ens den mest radikala bibelkritik kan neddatera till 540-talet f Kr. Det är också riktigt att GT inte förnekar existensen av andra gudar. Men *i vilken mening existerar de?* Inte som verkliga, levande gudar som kan hjälpa utan endast som människogjorda bilder. De existerar för hedningar, för dem som inte lyssnar till Guds ord genom Mose och profeterna. Men enligt GT är de i verkligheten *tomhet, intighet, människoskapelser*, som varken kan hjälpa sig själva eller dem som dyrkar dem.

När Mose kungör budet "Du ska inte ha andra gudar vid sidan av mig", innebär inte detta bud att också andra gudar är verkliga gudar men att de likväl inte ska dyrkas av Israel. Nej, de andra gudarna ska inte dyrkas, därför att de är "gudar som blivit gjorda av människohänder, gudar av trä och sten. De kan varken se eller höra, äta eller lukta" (5

Mos 4:28). Men Herren har genom sina väldiga under vid räddningen ut ur Egypten och genom att direkt tala till folket ur elden vid Sinai bevisat att *han är unik, den ende verkliga Guden*. ”Du har själv fått se det, för att du skulle veta att HERREN är Gud: Det finns ingen annan än han” (5 Mos 4:35, jfr v 39). I sin avskedssång säger Mose bl a: ”De redade honom med främmande gudar, väckte hans vrede med vidrigheter. De offrade åt onda andar som inte är Gud. ... De har provocerat mig med *gudar som inte är gudar*, väckt min vrede med sina tomma avgudar” (5 Mos 32:16ff). ”Se nu: Jag, jag är Gud, det finns ingen Gud vid sidan av mig” (v 39).

Psaltaren

Låt oss citera några psalmer som allmänt anses vara tidiga:

Ps 18:32: ”Vem är Gud förutom HERREN, vem är en klippa utom vår Gud?”

Ps 86:10: ”Du är stor och du gör under. Du ensam är Gud.”

Ps 115:3ff: ”Vår Gud är i himlen, han gör allt han vill. Men deras avgudar är silver och guld, verk av människohänder. De har mun men kan inte tala, ögon men kan inte se. De har öron men kan inte höra, näsa men kan inte lukta, händer men kan inte känna, fötter men kan inte gå. I sin strupe har de inget ljud. De som har gjort dem blir som de, likaså alla som litar till dem.”

Ps 96:5: ”Folkens alla gudar är avgudar (intigheter), men HERREN har gjort himlen.”

Ps 135:15ff: ”Hednafolkens avgudar är silver och guld, verk av människohand. De har mun men kan inte tala, ögon men kan inte se, öron men kan inte höra. Ingen ande finns i deras mun. De som har gjort dem blir som de, likaså alla som litar till dem.”

Jesaja 1–39

Också i första delen av Jesajaboken angriper profeten avgudadyrkan på grundval av att avgudarna är ”intigheter”, människoverk som ska förgås (se Jes 2:8ff). ”Silvret som dina snidade avgudabilder är överdragna med och guldet som dina gjutna avgudabilder är belagda med ska du då anse vara orent. Du ska kasta bort det som något orent och säga till det: ’Bort härifrån!’” (Jes 30:22). I Jes 37:16ff citeras kung Hiskias bön: ”HERRE Sebaot, Israels Gud, du som tronar på keruberna, *endast du är Gud* över

alla riken på jorden. Du har gjort himlen och jorden. HERRE, vänd hit ditt öra och hör. HERRE, öppna dina ögon och se. Hör alla Sanheribs ord som han har talat för att håna *den levande Guden*. Det är sant, HERRE, att Assyriens kungar har ödelagt alla riken och deras länder. Och de har kastat deras gudar i elden, *för de var inga gudar utan verk av människohänder, trä och sten. Därför kunde de förgöra dem.*”

De historiska böckerna

Även om bibelkritiker vill göra gällande att de historiska böckerna innehåller många sena tillägg, så brukar Hannas lovsång i 1 Sam 2 förklaras som en mycket tidig text. I lovsångens andra vers står: ”Ingen är helig som HERREN, för *ingen finns utom dig. Ingen klippa är som vår Gud.*” Enligt 1 Sam 12:21 sa Samuel till folket: ”Vik inte av för att följa tomma avgudar som varken kan hjälpa eller befria, för de är *bara tomhet.*” Enligt 1 Kon 8:60 ber kung Salomo om bönhörelse vid tempelinvigningen, ”för att jordens alla folk ska veta att HERREN är Gud och ingen annan.” Enligt 2 Kon 5 gav syriern Naaman följande vittnesbörd, sedan han fått erfara sanningen i gudsmannen Elishas ord: ”*Nu vet jag att det inte finns någon Gud på hela jorden utom i Israel.* Ta nu emot en gåva av din tjänare” (v 15).

Jeremia

2:11: ”Har ett folk någonsin bytt bort sina gudar? Och *ändå är de inga gudar.* Men mitt folk har bytt bort sin härlighet mot något som inte kan hjälpa.”

5:7: ”Dina barn har övergett mig och svurit vid *gudar som inte finns.*”

10:3ff: ”Folkens seder är tomhet. Man hugger ett träd i skogen, och hantverkarens händer formar det med yxan. Man pryder det med silver och guld och fäster det med hammare och spik så att det inte faller omkull. Som fågelskrämmor på ett gurkfält står de där och kan inte tala. Man måste bära dem, för de kan inte gå. Var inte rädd för dem, för de kan inte göra något ont, inte heller något gott. Ingen är som du, HERRE. Du är stor, och stort och mäktigt är ditt namn... Alla är de oförnuftiga och dåraktiga, vägleda av tomma trägudar. Silvret som hamras hämtas från Ufas. Snickarnas och guldsmedernas verk kläs sedan i blått och purpur. Allt är tillverkat av konstnärer. Men *HERREN är den sanne Guden, han är den levande Guden, den evige Kungen.* För hans vrede bävar

jorden, och folken uthärdar inte hans harm. Så ska ni säga till dem: De gudar som inte har gjort himmel och jord ska utrotas från jorden och inte finnas kvar under himlen... Alla guldsmeder får skämmas med sina avgudar, för *deras gjutna gudabilder är bedrägeri, det finns ingen ande i dem*. Tomhet är de, ett verk som väcker löje. När straffet drabbar dem förgås de. Sådan är inte han som är Jakobs del.”

Habackuk

”Vad nytta gör en avgud som en människa har snidat, eller en gjuten avgud som är en falsk lärare? Den som gör den litar till sitt eget verk. Han gör avgudar som inte kan tala. Ve den som säger till träbiten: ’Vakna!’ och till en stum sten: ’Res dig!’ Kan den undervisa? Den är överdragen med guld och silver, men det finns ingen ande i den”(2:18f).

Sammanfattning

När man påstår att en konsekvent monoteism utvecklades först på 500-talet f Kr är detta ett påstående som grundar sig på ett evolutionistiskt tänkande och inte på verkliga belägg hämtade ur Gamla testamentet. Det är omöjligt för den mest radikala bibelkritik att bortförklara som sena tillägg i texterna samtliga de texter som vi ovan citerat. Visserligen är inte följande typ av cirkelbevis ovanligt: ”Monoteismen i Israel är sen. Varför? Vi har inga tidiga texter som företräder en monoteistisk uppfattning. Men vi har ju den och den och den tidiga texten som klart talar om att det finns endast en levande Gud. Nej, dessa texter är sena inskott i tidiga texter. Hur vet du det? De innehåller tanken på en enda Gud. Men varför är den tanken sen? Därför att vi inte har några tidiga texter som företräder en monoteistisk uppfattning. Men vi har ju den och den och den tidiga texten som klart talar om att det finns endast en levande Gud. Nej, dessa texter är sena inskott i tidiga texter. Hur vet du det? De innehåller tanken på en enda Gud. Men varför ...? Så kan resonemanget fortsätta hur länge som helst, runt runt.

Det är ofrånkomligt att Gamla testamentet genomgående förutsätter att det finns endast en levande och sann Gud, endast en Gud som har skapat himmel och jord, nämligen HERREN. Med stor iver och tydlighet har Mose, Hanna, Samuel, David, Hiskia, Jesaja, Jeremia m fl framhållit detta, som vi ovan sett. Endast HERREN ska dyrkas, för han är den ende sanne Guden och alla andra gudar är endast skengudar, ”intigheter”, förgängliga människoprodukter.

I många liberalteologiska handböcker framställs också Israels Gud, den ende sanne Guden, som en människoprodukt, på samma sätt som den assyriske kungen Sanherib jämställde HERREN med Hamats och Arpads gudar (Jes 36:18ff). Endast den som är blind för den bibliska sanningen kan göra något sådant. Om Paulus sägs det i Apg 19:26: ”Ni både ser och hör hur den där Paulus har fått med sig en mängd människor, ”inte bara i Efesos utan i nästan hela Asien, med sitt tal om *att gudar gjorda av människohand inte skulle vara några gudar.*” Denna lära hade inte Paulus tänkt ut själv. Han hade hämtat den ur Gamla förbundets skrifter, ur Mose och profeterna. Denna lära är grundläggande och omistlig. Den behöver spridas också i vår tid, ”inte bara i Efesos”. Vi instämmer i Pauli ord: ”Vi vet att det inte finns någon avgud i världen och att det bara finns en Gud” (1 Kor 8:4). Därför vill vi frukta och älska Gud över allting och i allt förtrosta på honom.

(Artikel av SE från Biblicum nr 4–5/1976, lätt bearbetad)

Böcker om modern bibelkritik

Denna skrift är ett särtryck ur boken *Bibeln – myt eller sanning*. Den vill belysa kontrasten mellan Bibelns verklighetsuppfattning och den som universitetsteologin utgår ifrån.

Pris i Biblicums webbutik nu endast 48 kr.

<https://forlag.biblicum.se>

Guds Ord och bibelkritiken är en av de mest vederhäftiga uppgörelserna med svensk bibelkritik som publicerats på länge.

Endast enstaka exemplar finns kvar i Biblicums webbutik. Pris nu 120 kr.

XP Media har boken i pdf-upplaga.

Frågor och svar

Förståelsen av Matt 4:8–9

Fråga: I Matt 4:8–9 står: *Sedan tog djävulen med honom upp på ett mycket högt berg och visade honom världens alla riken och deras härlighet, och han sade till honom: ”Allt detta ska jag ge dig, om du faller ner och tillber mig.”* Hur ska vi tolka detta? Var finns det berg varifrån man kan se världens alla riken?

Svar: Djävulen var en fallen ängel som hade stor, övermänsklig makt, dock inte obegränsad (se Job 1:12; 2:6). Jesus kallar honom flera gånger ”denna världens furste” (Joh 12:31; 14:30; 16:11) och Johannes skriver: ”Hela världen är i den ondes våld” (1 Joh 5:19). Den makten hade djävulen tillskansat sig i och med att han lyckades med att förföra Adam och Eva så att de avföll från Gud (syndafallet).

Frestelsen enligt Matt 4:8–9 och Luk 4:5–7 visar att Gud vid detta tillfälle tillät djävulen att använda sina sataniska krafter på ett sådant sätt att han kunde visa Jesus ”för ett ögonblick” (Luk 4:5) ”världens alla riken och deras härlighet” (Matt 4:8). Hur detta kunde ske och vad som menas med ”ett mycket högt berg” eller som det står i Lukas ”högt upp” förklaras inte. Det övergår vårt förstånd. Djävulen gör skäl för sitt grekiska namn *diábolos* som betyder ”förtalare, lögnare”. Han visste vad Fadern sagt till sin Son: ”Be mig, så ger jag dig hednafolken till arvedel och *hela jorden till egendom*” (Ps 2:8). Lögnaktigt påstår han sig äga Faderns makt och lovar ge Jesus vad bara Fadern kan ge och detta utan att Jesus måste lida och dö för att friköpa världen från djävulens våld.

Motsäger Johannes synoptikernas vittnesbörd?

Fråga: Alla synoptikerna nämner att Judas Iskariot kysste Jesus som ett tecken för vakterna vem de skulle gripa och att de genast skred till handling. Johannes däremot nämner detta inte alls utan snarare att vaktstyr-

kan faller bakåt då Jesus säger att han är ”Jag är”, den de söker. Många bibellärare påstår att Johannes i sitt evangelium polemiserar mot både gnostiker och judar och därför lägger ord i Jesu mun som han inte skulle ha sagt, t ex att Jesus är ”Jag är”. Vad säger du?

Svar: Johannes *kompletterar* synoptikerna. Han polemiserar inte mot dem och motsäger dem inte. Hur man kan finna polemik och motsägelser övergår mitt förstånd. Matteus och Markus berättar vad Judas kommit överens med judarnas ledare om. Det var viktigt att de grep rätt person i nattens mörker. Lukas berättar också om Judaskyssen utan att nämna att den var det överenskomna tecknet. Av Johannes komplettering framgår att Jesus som Guds Son visste att de nu kom för att gripa honom (detta hade han förutsagt flera gånger för lärjungarna och att judarnas ledare skulle utlämna honom för att dödas). De behöver inte leta efter honom, för Jesu uppdrag var att frivilligt offra sitt liv i människornas ställe. Så Jesus ger sig omedelbart till känna genom att bruka gudsnamnet JAG ÄR. Judarna visste vad JAG ÄR innebar, så de viker först baklänges och faller till marken. Sedan, efter att Jesus på nytt betonat att han är den person som de söker, går Judas fram och kysser Jesus, så att de helt säkert ska veta att denne som menar sig vara JAG ÄR verkligen är rätt person.

Det är fantastiskt att vi har mer än ett vittnesbörd till Jesushändelserna. Normalt när det gäller vittnen är man tacksam för att det finns flera vittnen. Olika detaljer kastar ökat ljus över en händelse. Men det som är normalt i utombibliska sammanhang är inte normalt för bibelkritiker. Johannes liksom Matteus var med i Getsemane när Jesus greps. Det kan inte sägas om bibelkritiska förståsigpåare! Ändå menar de sig veta bättre än *ögonvittnena*. Som ögonvittne kan Johannes bedyra: ”Hans vittnesbörd är sant, och han vet att han talar sanning” (Joh 19:35). Det hör till tronens natur att misstro Gud och hans heliga ord, Bibeln.

Frågor om människans skapelse

Frågor: Fullbordades skapelsen på den sjätte eller på den sjunde dagen? Hur ska man förstå verserna om den sjunde dagen (2:1–3)? Varför avslutas inte den sjunde dagen på samma sätt som de tidigare dagarna med orden ”det blev afton och det blev morgon”? Hur förhåller sig människans skapelse i kap 1:26ff till hennes skapelse enligt 2:7ff? Vad menas

med att "Gud skapade människan till *sin* avbild" (1:27) när det samtidigt står "*vår* avbild" och "lika *oss*" (1:26)? Är inte Guds avbild något som människan gradvis måste utvecklas till, bli mer och mer gudomlig? Därför kan väl inte skapelsen vara fullbordad i och med människans skapelse på den sjätte dagen?

Svar: Kap 1:1–2:3 är Bibelns grandiosa skapelseberättelse. Efter den följer den första av tio *toledot*, 2:4–4:26, "Himmelens och jordens *fortsatta historia*". Denna första *toledot* börjar med att zooma in människans skapelse, ta med detaljer som inte rymdes i den strikta och välkomponerade översikten av hela skapelsen. Dessa detaljer plus detaljer om Edens trädgård behövs för att vi ska förstå den fortsatta historien om människans uppror mot Gud (syndafallet) med dess katastrofala följder för människans historia och hela skapelsen. Kap 4 om Kain och Abel belyser syndens fördärvbringande verkan.

I och med 1:31 var Gud färdig med sin fantastiska och unika skapelse. Innan synden kom in i världen var det som Gud skapat obesmittat av synd, helt fullkomligt: "*Se, det var mycket gott!*" Men hur ska man då förstå 2:1–3, undrar du. Fullbordade inte Gud sin skapelseverksamhet först på den sjunde dagen? Det kanske blir lättare att förstå om jag översätter så här mera ord-för-ord: *Nu var himmel och jord fullbordad med hela dess härskara. På den sjunde dagen var Gud färdig med det arbete som han hade gjort. Han vilade på den sjunde dagen från allt arbete som han hade gjort* (v 1–2). Tydligt betonas att skapelseverket var fullbordat i och med den sjätte dagen. Jämför 2 Mos 20:11: "På sex dagar gjorde HERREN himlen och jorden och havet och allt som är i dem."

Uttrycket "det blev afton och det blev morgon" markerar att *arbetsdagen* är slut. Den sjunde dagen var ingen arbetsdag. Då skapades ingenting. Det kan förklara varför detta uttryck bara används efter de sex skapelsedagarna.

Du frågar också om begreppet "Guds avbild": "Gud sade: 'Låt oss göra människor till vår avbild *för att likna oss*'" (1:26). Paulus klargör i Ef 4:24 och Kol 3:10 vad denna likhet innebär. Att vara Guds avbild, att likna "oss", dvs den treenige Guden, är att som Fadern och Sonen och den helige Ande *vara rättfärdig och helig, ha rätt kunskap*. Genom syndafallet gick den rätta kunskapen förlorad, människan blev andligt blind och drabbades av förgängelsen och döden. Hon förlorade "sann rättfärdighet och helighet". Den gamla människan är död i överträdelser

och synder (Ef 2:1). För att räddas måste hon genom Guds under födas på nytt av evangeliet om Kristus, få ett nytt sinne, bli en ny människa (Ef 4:24). Före trons upptändande är människan andligt död. Paulus skriver till de troende: ”Också er har Gud gjort levande, ni som var döda genom era överträdelser och synder” (Ef 2:1).

Den på Kristus troende människan är inte uteslutande en ny människa utan har också kvar sin gamla människa. Men hon uppmuntras av evangeliet om Kristi frälsningsgärning, hans ställföreträdande gottgörelse, korsfästa eller klä av sig den gamla människan, lägga bort orättfärdighet och synd och iklä sig den nya människans rättfärdiga gärningar. Men så länge hon lever pågår en kamp mellan kött och ande (Gal 5:17), dvs mellan den gamla och den nya människan. Paulus skriver bl a: ”Ljug inte för varandra, ni har ju klätt av er den gamla människan med hennes gärningar och klätt er i den nya människan, som förnyas till rätt kunskap och blir en avbild av sin Skapare” (Kol 3:9–10; se också Rom 7:18–25).

Endast den nya människan är Guds avbild, en god representant för Gud, hans rättfärdighet och godhet. Men dessvärre är en pånyttfödd människa inte enbart en ny människa utan också en bristfull syndare. Luther använde träffande de latinska orden *simul iustus et peccator* (”samtidigt rättfärdig och syndare”). Vår helgelse blir aldrig fullkomlig. Men den troende *tillräknas* Kristi rättfärdighet och helighet av nåd alena, bara på grundval av Kristi fullkomliga gärning, inte på grundval av *sina* gärningar, sin helgelse. ”Den som tror på Sonen har evigt liv” (Joh 3:36). ”Han drabbas inte av domen utan har gått över från döden till livet” (Joh 5:24). ”Så finns nu ingen fördömmelse för dem som är i Kristus Jesus” (Rom 8:1).

I Guds väsen ingår en pluralitet. Det hebreiska ordet för den ende Guden, *Elohím*, är ett pluralt ord, men det har verbet i singularis. ”HERREN vår Gud (*Elohím*), HERREN är en (”en enda, unik”, på hebreiska *echád*). Samtidigt består hans eniga, unika gudomsväsen av *tre* personer: Fadern, Sonen och den helige Ande. Hela treenigheten (*tre* i ett helt *enigt* gudomsväsen) var med vid skapelsen. ”Genom honom (Sonen) skapades allt i himlen och på jorden. . . Han är till före allt, och allt hålls samman genom honom” (Kol 1:15, 17). Sonen kallas i Joh 1 för Ordet. ”I begynnelsen var Ordet. . . Han var i världen och världen hade blivit till genom honom” (Joh 1:1, 10). ”Guds Ande svävade över vattnet” (1 Mos 1:2), dvs Gud hade inte tappat kontrollen över sitt skapelsebygge när jorden i ett första skede var helt täckt av mörker och vatten.

Sålunda är det inget konstigt att det i skapelseberättelsen både står "Låt oss göra människor till vår avbild, lika oss" (1:26) och "Gud (*Elohim*) skapade människan till sin avbild" (1:27). Den ende sanne Guden är *en enda* och samtidigt *tre* personer, helt unik.

Innebörden av ordet "bröder"

Fråga: Hur kommer det sig att präster ibland säger "Kära bröder" när de vänder sig till hela församlingen, både män och kvinnor? Vad jag minns inleddes epistelläsningarna förr (se handboken från 1942) med orden "Käre bröder". Vad är bakgrunden till detta? Skulle inte också kvinnorna lyssna till den apostoliska undervisningen?

Svar: "Kära bröder" eller "Bröder" går tillbaka till apostlarnas användning av ordet "bröder". Det är alltid viktigt att ge akt på sammanhanget när grundtextens ord ska tolkas och särskilt när ett ord har mer än en innebörd. Din fråga om *bröder* har att göra med den bibliska grundtextens språkbruk. I hebreiskan och grekiskan används grammatiskt maskulinum inte bara om män utan också om en blandad grupp av män och kvinnor. Man kan t ex använda "han" om båda könen. "Om en man eller en kvinna avlägger ett löfte, ett nasirlöfte att avskilja sig för HERREN, ska *han* avhålla sig från vin och starka drycker" (4 Mos 6:2f). Man säger inte "han eller hon" när man tilltalar en blandad grupp.

Oftast syftar "bröder" endast på män. Men ibland visar sammanhanget att också kvinnor är inkluderade. Då har "bröder" närmast innebörden "trossyskon". Ett par exempel: När Paulus i 2 Kor 1:8 skriver: "Bröder, vi vill att ni ska veta hur svårt vi hade det i Asien", menar han då bara männen eller alla trossyskon? Den nya översättningen Evangelical Heritage Version (EHV), som omnämns på annan plats i detta nummer, har följande klargörande fotnot till "Brothers": "When context indicates it, the Greek word for brothers may refer to all fellow believers, male and female" (övers.: När sammanhanget visar det kan det grekiska ordet för bröder avse alla trossyskon, män som kvinnor). Samma fotnot upprepar EHV bl a till 1 Joh 3:13: "Bröder, var inte förvånade om världen hatar er." Svenska Folkbibeln 2015 har som fotnot till dessa ställen: *Annan översättning: "syskon". Grekiskan tilltalar liksom t ex spanskan en blandad grupp i maskulinum, som "bröder".* Norska Bibelselskapets övers. (B 2011) återger dessa båda exempel så här: "Vi vil

at dere skal vite, *søsken*, om den nød vi led i Asia” (2 Kor 1:8). ”Bli ikke forundret om verden hater dere, *søsken*” (1 Joh 3:13). Bibel 2000 däremot har ”bröder” på dessa två ställen utan kommentar.

Innebörden av verbet ”frukta”

Fråga: Varför har Folkbibeln 2015 på många ställen ändrat ”frukta Gud” till ”vörda Gud”?

Svar: När det i bibeltexten står ”*frukta*” är det en översättning av det hebreiska verbet *jare'* (GT) och det grekiska verbet *phobéomaj* (NT). Det hebreiska respektive grekiska verbet har mer än en innebörd. Det betyder dels ”vara rädd för”, dels ”högakta, visa vördnad, djupt respektera, tillbe, ära”. Äldre översättningar översatte *jare'* och *phobéomaj* genomgående med ”frukta” (i eng. övers. ”fear”, i tyska övers. ”fürchten”), även när sammanhanget visade att innebörden *inte var ”vara rädd för” utan ”visa högaktning, djup respekt, vördnad*”. Vana bibelläsare förstår nog i regel utifrån sammanhanget i texten att ”frukta” inte alltid är liktydigt med ”vara rädd för”.

När Martin Luther inleder sina förklaringar till Tio Guds bud med orden: ”Vi ska *frukta och älska* Gud” (Wir sollen Gott *fürchten und lieben*) var han säkert helt klar över att ”frukta” här inte var liktydigt med ”vara rädd för” utan ”högakta, vörda, tillbe, ära”. Han kände ju väl till apostelns ord i 1 Joh 4:16 och 18: ”Gud är kärlek. Den som förblir i kärleken förblir i Gud, och Gud förblir i honom. . . *Det finns ingen rädsla i kärleken*, utan den fullkomliga kärleken driver ut rädslan, för rädsla hör samman med straff. Den som är rädd är inte fullkomnad i kärleken.”

Eftersom ovana bibelläsare lätt uppfattar ”frukta” som ”vara rädd för” också när det enligt sammanhanget innebär ”högakta, vörda, tillbe, ära”, bör vi som översättare söka undvika detta missförstånd och förmedla den rätta innebörden. Åtminstone för barn betyder ”*frukta* Gud” att vara rädd för Gud. Lika lite som vi vill att de ska vara rädda för far och mor vill vi att de ska vara rädda för Gud. Vi vill att de med uppskattning och tacksamhet ska se upp till Gud som är så god mot oss, vörda och älska honom, inte vara rädda för och fly bort från honom. ”Det finns ingen rädsla i kärleken”, skriver aposteln. ”Vi älskar därför att han först har älskat oss” (1 Joh 4:19).

Här några exempel på hur Folkbibeln 2015 översätter ”frukta” där sammanhanget tydligt anger vad som är den rätta innebörden: ”Var och

en av er ska *visa respekt för sin mor och sin far*” (3 Mos 19:3). ”HERREN din Gud ska du *vörda*” (5 Mos 6:13). ”Jag *var rädd för* folket och lyssnade till dem” (1 Sam 15:24). ”*Var inte rädda för* kaldeernas tjänare” (2 Kung 25:24). ”Du behöver inte *vara rädd* när förödelse kommer” (Job 5:21). ”Den som *vördar* HERREN undervisar han om vägen han ska välja” (Ps 25:12). ”Därför *räds vi inte* även om jorden ger vika” (Ps 46:3). ”Att *vörda* HERREN är att hata det onda” (Ords 8:13). ”Den som föraktar ordet fördärvar sig själv, den som *respekterar* budet blir belönad” (Ords 13:13). ”*Var inte rädd* och tappa inte modet” (Jes 7:4). ”*Var inte rädd*, du lilla hjord” (Luk 12:32). ”*Vörda Gud* och ge honom äran!” (Upp 14:7). ”Vem skulle inte *vörda* dig, Herre, och prisa ditt namn?” (Upp 15:4).

Folkbibeln 2015 har inte genomgående preciserat vad som ligger i verbet ”frukta”. Här några av de ställen där Folkbibeln 2015 behåller verbet ”frukta”: ”Men jag vet att du och dina tjänare ännu inte *fruktar* HERREN Gud” (2 Mos 9:30). Job ”var en from och rättsinnig man som *fruktade* Gud och undvek det onda” (Job1:1). ”Hela jorden ska *frukta* HERREN, alla som bor i världen ska bäva för honom” (Ps 33:8). ”De ändrar sig inte, de fruktar inte Gud” (Ps 55:20). ”Vem bland er *fruktar* HERREN och hör hans tjänares röst?” (Jes 50:10). ”Vem skulle inte *frukta* dig, du folkens kung?” (Jer 10:7). ”Israeliter och ni som *fruktar* Gud, lyssna!” (Apg 13:16).

Joels profetia och dess uppfyllelse

Fråga: Varför har Folkbibeln 2015 gjort språket mera inklusivt i Joel 2:28 (”era gamla” och ”era unga”) och i Apg 2:17 (”era unga” och ”era gamla”), dessutom i 1 Kor 16:13 (”var modiga och starka”)? I SFB 98 och i de flesta andra översättningar har man ”unga män” resp. ”gamla män” samt ”manliga” eller motsvarande. Är det påverkan av tidens feministiska strömningar som föranlett ändringen eller finns det stöd i grundtexten?

Svar: När Petrus håller sin pingstpredikan enligt Apg 2:14ff hänvisar han till profeten Joels profetia i Joel 2:28–32. I den hebreiska grundtexten står inte ”män” utan endast ”era gamla” (*zignekäm*) och ”era unga” (*bachurekäm*). Dessa ord står i maskulinum. Därför har många översättningar lagt till ordet MÄN. Maskulina ord syftar ju ofta på maskulina

individer, men inte alltid. När det är fråga om en blandad hop använder både hebreiskan och grekiskan maskulina ord. Om sammanhanget klart visar att en blandad hop av män och kvinnor avses blir det fel om de maskulina orden begränsas till individer av mankön (se ovan om ordet "bröder"). Det grekiska maskulina ordet *neanískoi* betyder vanligtvis "unga män" och det grekiska maskulina ordet *presbýteroi* vanligtvis "gamla män". Men när dessa ord i Apg 2:17 är en översättning av de hebreiska orden ovan och används om en blandad hop av män och kvinnor, betyder de helt enkelt unga och gamla.

Den danska översättningen från år 1931 (D 31) översätter Joelsprofetians *zignekäm* med "eders gamle" och *bachurekäm* med "eders unge". Bibelskapets norska översättning från 2011 (B 11) har översättningen "de gamle" och "de unge", Svenska Folkbibeln 2015 "era gamla" och "era unga". Bibel 2000 översätter "era gamla män" och "era unga män". Men samma ord *bachurim* och *z'qenim* står i Ords 20:29 och där översätter Bibel 2000 med "de unga" och "de gamla". I citatet från Joel i Apg 2:27 översätter D 31 den grekiska översättningens *neanískoi* med "de unge" och *presbýteroi* med "de gamle", B 11 med "de unge" och "de gamle", Svenska Folkbibeln 2015 med "unga" och "gamla".

Joelprofetian betonar mycket tydligt att vittnesbördet om Messias fullbordade frälsningsgärning gäller "allt kött": söner och döttrar, gamla och unga, "ja t o m (hebr. *u'gám*) slavar och slavinnor" (Joel 2:28–29). Paul E Eickmann skriver i sin Joelkommentar (the people's Bible, Northwestern Publ. House 1989): "Profeten ser fram emot en tid när HERREN ska ge sin Ande åt allt Guds folk, pojkar och flickor, män och kvinnor, gamla och unga, t o m de lägsta slavar. Alla får privilegiet att ta emot HERRENS uppenbarelse" (s 162, min övers. från eng.). Det är uppenbart att unga och gamla inte bara syftar på män.

Det Joel hade sett gick i fullbordan efter att Jesus fullbordat sin frälsningsgärning och 40 dagar efter sin uppståndelse återvänt till sin himmelske Far. Det som hände 50 dagar efter påsk var en bekräftelse av profetians sanning. "Alla uppfylldes av den helige Ande och började tala främmande språk, allteftersom Anden ingav dem att tala" (Apg 2:4). "Är de inte galileer, alla de som talar? Hur kan då var och en av oss höra sitt eget modersmål. . . . Vi hör dem tala på våra egna språk om Guds väldiga gärningar!" (v 7–8, 11). "Gud hade lovat genom Joel att alla människor, män och kvinnor, gamla och unga skulle få ta emot Anden. Alla skulle förmedla Guds budskap till andra efter att ha tagit emot

hans uppenbarelse. 'Alla människor' innefattar judar och hedningar, 'alla som Herren vår Gud kallar' (v 39)" (Richard D Balge, *Acts, the people's Bible*, s 27).

Eickmann skriver i sin kommentar: "Gud använde under Gamla testamentets tid drömmar, syner och sin Andes gåva *för att uppenbara sin vilja för människorna*. Gud uppenbarar sig i dag genom sina gammaltestamentliga profeters och sina nytestamentliga apostlars ord i de heliga Skrifterna. Alla i Guds folk kan läsa denna uppenbarelse och lära ut den till andra. Gud ger sitt ord till oss alla, pojkar och flickor, män och kvinnor, gamla och unga, t o m de enklaste och lägst stående kristna. Genom Ordet utgjuter Gud sin Ande över alla sina barn, skapar och stärker deras tro på Jesus, frambringar trons frukter i deras liv och ger dem förmåga att förmedla hans uppenbarelse för andra i världen" (s 162f).

När det gäller **1 Kor 16:13** anknyter Paulus till ett mycket vanligt ordpar i de hebreiska heliga skrifterna som Paulus mer än någon var väl förtrogen med. Den uppmaning Paulus tagit del av om och om igen använder ordparet *chazáq* och *améts*. *Chazáq* betyder närmast "vara modig, vara stark" och *améts* "stå fast, visa styrka". Detta ordpar förekommer i bl a följande citat: "Var *stark och modig* i ditt hjärta och hoppas på HERREN!" (Ps 27:14). "Var *starka och modiga* i era hjärtan, alla ni som hoppas på HERREN!" (Ps 31:25). Samma hebreiska ordpar används i följande uppmaningar: Mose säger till Josua: "Var *stark och (fri)modig*" (5 Mos 31:7). Mose uppmanar på nytt Josua: "Var *stark och frimodig*" (5 Mos 31:23). HERREN likaså: "Var *stark och frimodig*" (Jos 1:6). "Var *bara stark och mycket frimodig* så att du håller fast vid och följer all den undervisning som min tjänare Mose har gett dig" (Jos 1:7). "Var *stark och modig*. Var inte rädd och förfärad" (Jos 1:9). Josua till befälhavarna för krigsfolket: "Var inte rädda eller förskräckta, utan *var starka och frimodiga*" (Jos 10:25). David till sin son Salomo: "Var *stark och frimodig*, var inte rädd eller modlös" (1 Krön 22:13). "Var *stark och frimodig* och gå till verket. Var inte rädd eller modlös" (1 Krön 28:20).

När *chazáq* och *améts* översätts till grekiska i översättningen Septuaginta ca 200 f Kr används verben *andrizomaj* "visa manligt mod" och *kratajóomaj* "vara stark", alltså just det ordpar som Paulus använder i 1 Kor 16:13. Paulus vill självklart säga detsamma som den heliga hebreiska grundtexten när han använder den grekiska översättningens ord, alltså "var modiga och starka". Många översättningar har inte beaktat bakgrunden till Paulus ord i 1 Kor 16:13. *När det är fråga om förståelsen*

av en övertagen och översatt text är det alltid förlagan som är avgörande! *Andrizomaj* och *kratajóomaj* vill förmedla den uppmaning som det hebreiska ordparet *chazáq* och *améts* gång på gång för fram i GT. Ett närmare studium av Paulus brev visar hur genomsyrade de är av hebreiska ord och uttryck från Gamla testamentet.

Visst skulle man kunna översätta ”var starka och modiga *som män*”, men fokus ligger inte på att vara män utan på att vara starka och modiga. Orden ”manlig” eller ”män” finns inte med i den hebreiska förlagan. Med ordvalet ”att visa sig manlig” menade säkerligen de grekiska översättarna ”att visa sig modig” med tanke på förlagens innebörd.

Bibel 2000 översätter ”var manliga och starka”, English Standard Version ”act like men, be strong”, både gamla och nya Lutherbibeln ”seid männlich, seid stark”, Evangelical Heritage Version ”Demonstrate manly courage. Be strong”. Följande översättningar beaktar förlagan, dvs hur ordparet *chazáq* och *améts* uttrycks på grekiska: Nya King James har ”be brave, be strong”, den tyska Enhetsöversättningen har ”seid mutig, seid stark”, den norska B 11 har ”Ver modige! Ver sterke!” och Folkbibeln 2015 ”var modiga och starka”

När Septuaginta, som ibland är ganska fri i förhållande till den hebreiska grundtexten, ändå får med huvudpoängen i ett avsnitt, kan apostlarna använda denna översättning. Men när Septuaginta, och det händer, helt avviker från den hebreiska texten eller inte får fram den rätta innebörden gör apostlarna sin egen översättning till grekiska.

Ingen översättning är fullkomlig. Det gäller också Svenska Folkbibeln. Avgörande i vårt översättningsarbete har dock varit att så noggrant vi förmår tränga in i och förstå GT:s hebreiska och NT:s grekiska grundtext och troget förmedla till vår tids språk *vad som verkligen står i grundtexten, ingenting annat*. Därför reagerade vi mot kulturdepartementets översättningsarbete och bibelkritik som resulterade i Bibel 2000 och försökte arbeta fram en bibeltrogen översättning.

SE

Utblick över samtiden

Utombiblisk hänvisning till profeten Jesaja?

Arkeologen Eilat Mazar har publicerat en artikel i *Biblical Archaeology Review* 44:2/2018 om en liten lerskärva (en s k *bull*a) som verkar innehålla den första utombibliska referensen till profeten Jesaja, på hebreiska *Jeshajahu*. Efter profetens namn finns tyvärr bara början av ett ord, eftersom lerskärvan inte är fullständigt bevarad. Det står *nbi* ... Om nästa bokstav är alef (som transkriberas som ett upphöjt kommatecken) skulle det stå *nabi*= profet. På en annan bulla som Mazar påträffat på samma plats står kung Hiskias namn. Under hans tid var Jesaja verksam och upplevde tillsammans med honom Sanheribs belägring av Jerusalem år 701 f Kr. Det var Jesaja som bl a bar fram följande profetia till Hiskia angående den assyriske kungen och världserövraren Sanherib: "Han ska inte komma in i denna stad eller skjuta någon pil ditin. . . Han ska vända tillbaka samma väg som han kom" (Jes 37:33f). Så blev det mot alla odds. Profetian visade sig vara sann.

SE

Ny ärkebiskop i Finland

Den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland får i sommar en ny ärkebiskop. Den nuvarande biskopen i Esbo stift, teol dr Tapio Luoma, valdes i en andra valomgång med 56 % av rösterna. Den andra kandidaten i den andra omgången var Borgåbiskopen Björn Vikström, son till förre ärkebiskopen John Vikström.

Tapio Luoma har framstått som mera konservativ än sin motkandidat som aktivt verkade för att kyrkan ska börja viga samkönade par till äktenskap. Luoma anser att det rätta äktenskapet sker mellan man och kvinna, men han är trots det villig att böja sig om kyrkomötet går in för samkönade vigslar.

I nr 2/2017 skrev vi om den nya äktenskapslagen som trädde i kraft den 1 mars 2017 enligt vilken hetero- och homosexuella äktenskap lik-

ställs. Under det första året ingick 1 884 samkönade par äktenskap. Av dessa omvandlades 1 227 registrerade partnerskap till äktenskap.

Vikström gav hösten 2016 ut en bok på finska, *Monta rakkautta* (har senare getts ut på svenska under namnet *Kärlekens mångfald*) för att påverka kyrkomötets behandling av en motion i maj 2017. Initiativtagarna föreslog att kyrklig vigsel ska vara möjlig för par av samma kön. Frågan delar kyrkomötet i två ungefär lika stora läger men det krävs tre fjärdedelars majoritet för en ändring. Därför räknar man med att det kommer att ta tid innan en ändring går igenom, särskilt då den nye ärkebiskopen inte driver frågan, till skillnad från hans företrädare Kari Mäkinen.

Den tillträdande ärkebiskopen kommer att vara under lupp i den här frågan. Vid kyrkomötets höstsession 2017 debatterades en utredning som beställts av biskopsmötet angående kyrkans alternativ utan att något resultat ännu uppnåtts. Utredaren prof em Eila Helander föreslog ett slags kompromiss: kyrkan skulle inte avstå från vigselrätten men ändå acceptera en annan modell för vigsel och välsignelse av samkönade par. Detta skulle göra det möjligt för alla präster att fortsätta enligt sin egen övertygelse. Man är nämligen rädd att en ändring kommer att leda till ännu talrikare utträden ur kyrkan, samtidigt som en hård linje mot dem som viger samkönade par också leder till utträden. Den överallt överskuggande frågan är alltså hur man ska hålla samman kyrkan (i praktiken är den allvarligaste frågan: hur klara av kyrkans ekonomiska förpliktelser?) i ett läge där det finns så diametralt olika ståndpunkter. Se frågor och svar: <https://evl.fi/pressrum/aktuellt-just-nu/aktenskapslagen/fragor-och-svar-om-aktenskapssynen>

Hen-debatt också i Finland

Kyrkoherde Mia Bäck i Åbo svenska församling talade om Gud som ”hen” och det ledde till att några församlingsmedlemmar anmälde henne till domkapitlet i Borgå stift.

Bäck tycker att det är viktigt att kyrkan vågar ifrågasätta gamla begrepp och trosuppfattningar. Hon får stöd av biskop Björn Vikström. Han säger att Gud inte bokstavligen är en gubbe. Man får gärna betona Guds moderliga sida mer än man gör i dag. Han ser inga hinder för att använda hen när man hänvisar till Gud, men man ska vara medveten om att det väcker starka känslor.

Åbo underrättelser skriver den 8 januari 2018: ”Det är viktigt att

kyrkan använder ett så inkluderande språk som möjligt, säger kyrkoherde Mia Bäck och kallar Gud för hen.”

Hufvudstadsbladet skriver om händelsen den 25 januari. Bäck menar att det blir lättare för barn med ett problematiskt förhållande till sin pappa att kunna ta del av Guds budskap om man gör Gud könsneutral. Också de personer som känner sig varken som man eller kvinna måste känna sig hemma i kyrkan.

Varken Bäck eller Vikström vill slopa benämningar som Fader vår eller Gud fader. Eftersom Vikström stödde Bäck ebbade diskussionen ganska snart ut.

Ola Österbacka

Är evolutionsteorin bevisad?

Tidskriften Genesis har fr o m 2018 fått en fin ansiktslyftning. Nr 1 2018 omfattar inte mindre en 48 sidor och innehåller en rad fint redigerade artiklar. Temat för hela numret är: ”Är evolutionsteorin bevisad?” Genesis ordförande Göran Schmidt skriver: ”Den som ifrågasätter den saken blir inte sällan ganska bryskt tillrättavisad med hänvisning till att den frågan för länge sedan blivit med ett rungande ’ja’ besvarad, och att detta är något alla förnuftiga människor borde inse.” Schmidt gör bl a följande förklarande påpekanden:

Man får inte glömma att evolutionsteorin är materialismens – eller hellre naturalismens – egen skapelseberättelse. Inom en världsbild som förutsätter att det inte finns någon Gud, eller i varje fall ingen Gud som kan eller vill gripa in i sin skapelse, så finns det nämligen inget annat alternativ än att universum och livets mångfald skapat sig själva, uteslutande genom slumpens och naturens lagar. Med andra ord måste evolutionen vara ett faktum. Och detta ”måste” blir till ett ”tolkningsfilter” som leder till att majoriteten av forskare förklarar allting i termer av slump, tid, materia och energi. . .

Skapelsetron är fast grundad i fakta och evidens. Och motståndet är ideologiskt grundat, det beror på olika synsätt i den viktiga frågan om Gud och vem Han är. Att Gud inte skulle finnas är alltså ingenting som vetenskapen har bevisat – det är en aktivt vald naturalistisk utgångspunkt.

Bland de många intressant artiklarna i Genesis nr 1 2018 kan nämnas ”Naturliga urvalet kan eliminera, men aldrig skapa”, ”Mutationer bryter

ner genetisk information, en nedåtgående process”, ”Vad visar fossilen egentligen?”

Låt mig också nämna att föreningen Genesis ger ut *ett nyhetsbrev via e-post* som innehåller värdefulla artiklar. På Genesis hemsida genesis.nu kan man prenumerera gratis på nyhetsbrevet. I år har hittills 6 nyhetsbrev utkommit. I nr 4 står bl a:

Vi lever i en tid när evolutionsteorin knakar betänkligt i fogarna. Det märks inte så mycket i den allmänna debatten, och då rakt inte i skolans och universitetens undervisning eller i debatter mellan skapelsetroende och evolutionister. Men bland evolutionsbiologer råder idag en intensiv debatt om evolutionens mekanismer verkligen kan förklara biologiska innovationer (nya funktioner och strukturer). Allt fler röster höjs av övertygade evolutionister som betvivlar att de klassiska evolutionsmekanismerna mutationer och selektion är tillräckliga. . .

Kan slumpen skapa information? Svar: Nej – vi vet alla att slumpen däremot är oerhört effektiv på att förstöra information som redan existerar. Det är det som är anledningen till att mutationer (slumpmässiga förändringar i DNA) genererar tusentals och åter tusentals gånger fler skadliga effekter än fördelaktiga på organismerna. Mutationer genererar vad som är raka motsatsen till det naturens lagar åstadkommer, nämligen total frånvaro av regelbundenhet.

Vid Uppsala universitet finns ett **Nationellt Resurscentrum för Biologi och Bioteknik**. Tanken är att det ska vara en resurs för lärare i biologi och NO. I Genesis nyhetsbrev nr 5 kommenterar Göran Schmidt en del av det som centret skriver på sin hemsida.

Centret skriver: ”Evolutionen har i sig inget mål och inget syfte, och är en process som ständigt pågår.” Schmidt kommenterar:

Det här är ingen vetenskaplig utsaga. Det är en religiös. Mer korrekt vore att säga att under förutsättning att den naturalistiska/materialistiska världsbilden är en sann beskrivning av verkligheten, har evolutionen inget mål eller syfte. Men i den vetenskapliga objektivitetens namn bör man då tillägga: ”Men om den inte är det, så kan evolutionen vara en totalt felaktig förklaringsmodell för livets mångfald, och livsformerna kan vara lika proppfulla av mål och syfte som vi alla upplever dem vara.”

Centret skriver vidare: ”Evolutionen är en vetenskaplig förklaringsmodell, en teori, som genomsyrar hela den biologiska vetenskapen.” Schmidt kommenterar:

Det är sant. En teori som, så långt den stöder sig på evidens, kan förklara ett antal fenomen som rör populationers anpassning till skiftande miljöförhållanden. Men också en teori som antagits som förklaringsmodell för uppkomsten av nya livsformer, funktioner och byggnadsplaner, trots att evidensen inte ger något stöd för det. Evolutionsteorin genomsyrar den biologiska vetenskapen först och främst av filosofiska/religiösa skäl. Inte naturvetenskapliga.

Centret skriver också: "Evolutionen ifrågasätts inte av seriösa forskare idag." Schmidt kommenterar:

Mer korrekt formulering vore: Den ifrågasätts inte av någon seriös forskare idag, såvida ett av kriterierna för att vara seriös är att okritiskt acceptera evolutionens faktum.

Ständigt möter vi ett okritiskt accepterande av evolutionen som ett faktum i radio- och TV-program, i tidningar, tidskrifter och läroböcker. Det är inte lätt för människor i allmänhet och för studerande att värja sig. Därför är det glädjande att en förening finns som kunnigt och sakligt kommenterar evolutionsteorin och lyfter fram den bibliska skapelse-tron.

SE

Litteratur

NÅDENS EVANGELIUM

Predikningar över kyrkoårets evangelietexter

Ingemar Andersson

Första upplagan 2018, 568 sid.

Kan beställas från ingemarand@gmail.com eller från info@lutherskaforsamlingen.se

Med stort intresse har jag tagit del av denna predikosamling, en mycket fint inbunden utgåva av pastor Ingemar Anderssons predikningar över kyrkoårets evangelietexter. Det är inte så vanligt numera att det utges postillor, dessutom med god, biblisk undervisning.

Namnet på denna postilla är synnerligen passande: "Nådens evangelium". Här dominerar Bibelns glada budskap och det förkunnas rent och klart. Både lag och evangelium förkunnas – men skiljs åt så att lagen inte blandas in i evangeliet och evangeliet inte blandas in i lagen. Omvändelsen blir också rätt förkunnad, nämligen som helt och hållet Guds nådesgärning. I anslutning till Johannes Döparens vittnesbörd om Jesus för judarnas präster och leviter (Joh 1:19ff) och hans ord "mitt ibland er står en som ni inte känner", betonar Andersson:

Det är inte genom mänskliga beslut man blir omvänd, och det är inte genom extraordinära upplevelser man kommer till tro på Kristus. Det är genom det enkla, nakna Ordet, sådant det är oss givet i den heliga Skrift, som den helige Ande för människor till tro på Jesus, Frälsaren. I det heliga dopet, omvändelsens dop till syndernas förlåtelse, blir människor födda på nytt till att ta emot Jesus i tron. Och i Ordet och sakramenten har vi Kristus själv stående mitt ibland oss. Men för det stora flertalet är det som Johannes säger: "Mitt ibland er står en som ni inte känner."

Det märks att Andersson är väl förtrogen med hela Bibeln, för han låter ständigt passande bibelord från skilda ställen i Bibeln belysa de ämnen predikan handlar om. Utmärkande för en biblisk förkunnare är

en förståelse av Bibeln som en enhet och att man ser Nya testamentet som uppfyllelsen av Gamla testamentets löften. Han gör som den gamle Simeon när han kom till templet: Han tar barnet Jesus i sina armar och tillämpar på honom Gamla testamentets löften om frälsningen genom Messias.

Mycket mer finns att säga om denna postilla, men det ryms inte i ett kort omnämnande. Tilläggs kan dock: Kan en pastor kröna sin förkunnargärning på ett bättre sätt än lämna efter sig ett bibliskt vittnesbörd likt denna postilla?

SE

Gåvoredovisning

Jukka & Anja-Liisa Söderström 34 EUR, Birger Kvilhaugsvik 710 NOK, Turid Welde 1000 NOK, Sverre Brandal 710 NOK, Bjarte Edvardsen 300, Mats Huselius 150, Christian & Johanna Ahlskog 60 EUR, *Till minne av Boris Sjöberg*: Ola Österbacka 20 EUR, Elsa & Erling Hansson 750, Ole Sandlin 250, Lotta Johansson 140, Onämnd 500, Nina Hansson 500, Anders Einarsson 750, Helga Dahlskog 50 EUR, Anders Lindström 300, Tor Jakob Welde 510 NOK, Christian Malm 200, Uno Andersson 5000, St Markus församling Ljungby 2000.

Stort tack för era generösa gåvor till Stiftelsen Biblicum! ”Vi kan inte göra något mot sanningen, utan bara för sanningen” (2 Kor 13:8). ”Vår Gud är i himlen, han gör allt han vill. Men deras avgudar är silver och guld, verk av människohänder. De har öron men kan inte höra, näsa men kan inte lukta, händer men kan inte känna, fötter men kan inte gå. I sin strupe har de inget ljud” (Ps 115:4–7).

Stiftelsen Biblicum har fått en verksamhetsledare

Från 1 maj 2018 inleder kyrkoherden i S:t Markus församling i Ljungby, pastor Ingvar Adriansson, en 20 % deltidstjänst som verksamhetsledare i Stiftelsen Biblicum. Han är säkert välkänd för de flesta av tidskriftens läsare, för han har redan under många år ansvarat för Biblicums expedition och förlagsverksamhet.

Den nye verksamhetsledaren tillönskas Guds rika välsignelse för uppgiften. Läsarna påminns om att Stiftelsen genom detta behöver ett ökat stöd.

Ny möjlighet för mobila enheter:

En liten bönbok i e-pub-format!

Tala Herre din tjänare hör är den första digitala utgåvan som erbjuds från Biblicum. Boken kan beställas från Biblicums webbutik i vanlig pappersform för 30 kr, men den kan också laddas ner digitalt helt gratis.

Det finns skilda varianter för mobila enheter (dynamiskt format) och vanliga skärmar. Läs mera på biblicum.se!

Beställ som vanlig pappersbok från forlag.biblicum.se.

Vädjan om hjälp

- Vi vädjar till alla som förstår värdet av ett fritt bibelforskningscentrum för information och forskning att ekonomiskt stödja Stiftelsen Biblicum. Utan trogna understödjare kan Biblicum inte fullfölja sin viktiga uppgift.

För gåvor (och även för prenumerationer), använd vårt IBAN-konto: SE34 6000 0000 0003 0532 0718 (för betalningar utanför Sverige också BIC/SWIFT-koden HANDSESS).

I Sverige kan även fortsättningsvis vårt bankgiro 251-4701 användas. I Norge finns kontot DnB NOR 7877.08.15400 ännu en tid men kommer så småningom att avvecklas.

Glöm inte att ange vad betalningen gäller!

- Hjälp oss att sprida våra böcker och småskrifter! Inte minst studerande och lärare behöver en saklig information om Bibeln och bibelforskningen, som inte tar sin utgångspunkt i förlegade bibelkritiska teorier utan noggrant presenterar *biblisk tro och historiska fakta om Bibeln*.

- Hjälp oss också att få flera understödjare och prenumeranter på vår tidskrift!

Stiftelsen Biblicum

Besöksadress:

Hantverkaregatan 8 B, 341 36 Ljungby. Tel 0372/86303

Tidskriftens och bokförlagets expedition:

Biblicum, Hantverkaregatan 8 B, 341 36 Ljungby
Tel 070-3938127. E-mail: biblicum@biblicum.se

Kontakt i Norge:

Egil Edvardsen, Solåsvn. 20, 4330 Ålgård Tel 51617540.
E-mail: egil.edvardsen@luthersk-kirke.no

Biblicums hemsida: www.biblicum.se

Webbutik: forlag.biblicum.se